

בי תבוא

וְהָיָה בִּי תְבוּאָה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ
נָתַן לָךְ וְגו' (כו, א).

לְבָאוּרָה כָּל זֶה יִתּוּר לְשׁוֹן הוּא, דִּהְיָה לוֹ
לוֹמַר 'בִּי תְבוּאָה אֶל הָאָרֶץ וְלִקְחָתָהּ
מֵרֵאשִׁית', וּמֵהוּ הַמִּכּוֹן בְּאֲמָרוֹ 'וְהָיָה',
וּבְאֲמָרוֹ 'אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ', הָרִי
בִּידוּעַ הוּא שֶׁה' נָתַן אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן לְיִשְׂרָאֵל,
וְכֵן בְּאֲמָרוֹ 'וִירְשָׁתָהּ וַיִּשְׁבֶּתָּ בָּהּ'. וְכֵן
בְּפֶסוּק הַבָּא דְּכִתִּיב 'וְלִקְחָתָהּ מֵרֵאשִׁית כָּל
פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאֶרֶץ אֲשֶׁר ה'
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ', לָמָּה חֲזָר הַכָּתוּב לוֹמַר
שׁוּב 'אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ'.

גַּם יֵשׁ לְבָאָר סְמוּכִים, שִׁיכוֹת סִיּוּם פֶּרֶשֶׁת
כִּי תֵצֵא בְּעֵינֵי מַחֲיַת עֲמָלֶק, לְעֵנֵי
הַבְּכוּרִים הָאֲמֹר בְּרִישׁ פֶּרֶשֶׁת זוּ.

מִצּוֹת בִּיכוּרִים עֲנִינָה לְהַשְׁרִישׁ אֲמוּנָה וּבִטְחוֹן
שֶׁהֵכָל מִן הַשָּׁמַיִם

וַיִּתְּבֹאֵר כָּל זֶה בְּהִקְדָּם בְּאוֹר עֵינֵי מִצְוֹת
בְּכוּרִים עַל דֶּרֶךְ הָעֲבוּדָה. דִּהְיָה
עֵינֵי הַבְּכוּרִים הוּא בִּשְׁבִיל לְהַשְׁרִישׁ בְּאָדָם
אֲמוּנָה וּבִטְחוֹן בַּה', כִּי בִּהְיוֹת שֶׁהָאָדָם
עֹבֵד אֲדָמָתוֹ בִּיגִיעַ כְּפִים, יָכוֹל לְבֹא
לְדָמוֹת בְּמַחְשְׁבָתוֹ כִּי כֹחוֹ וְעֵצָם יָדוּ עָשׂוּ
לוֹ אֶת הַחֵיל הַזֶּה, וּבְכֹחוֹ וְעֵצָם הִשְׁתַּדְּלוּתוֹ
הַצְלִיחַ וְעָשָׂה פְּרִי. אֵךְ הָעֲבוּדָה הִיא

לְהִתְחַזֵּק לְהֶאֱמִין שֶׁהֵכָל הוּא מְכוּחוֹ יִתְבָּרֵךְ
שְׁמוֹ, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ חַז"ל (שְׁבַת לא, א) אֲמוּנָה
זוֹ סֵדֶר זָרְעִים, וּפִרְשׁוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּשֵׁם
יְרוּשָׁלַיִם שֶׁמֶאֱמִין בְּחֵי עוֹלָמִים וְזוֹרַע, הֵינּוּ
שֹׁבְעַת שְׁטוּרַח בְּהִכְנַת הָאֲדָמָה וּבְזִרְיָעָה,
שֶׁאִזּוֹ יָכוֹל יִצְרוּ לְהִטְעוֹתוֹ בְּמַחְשְׁבַת כּוֹחֵי
וְעֵצָם יָדִי, יִתְגַּבֵּר עַל זֶה הַיִּצָּר, וּבְכָל מָה
שֶׁעוֹשֶׂה וְטוֹרַח, יַעֲשֶׂהוּ מִתּוֹךְ אֲמוּנָה שֶׁהֵכָל
מִן הַשָּׁמַיִם, וְסוֹמֵךְ רַק עַל כַּח ה' יִתְבָּרֵךְ
שֶׁהוּא לְבַד הַמְשַׁפִּיעַ הַבְּרָכָה בְּאֲדָמָתוֹ
לְהַצְמִיחַ הַפְּרוֹת.

קְלִיפַת עֲמָלֶק - לְקַרֵּר הָאֲמוּנָה וְהַבִּטְחוֹן

וְחֵנָּה קְלִפַת עֲמָלֶק הוּא לְהִלָּחֵם עַל עֵינֵי
הַבִּטְחוֹן הַזֶּה, וְעַל יָדֵי כֵן לְהַכְנִיס חֵם
וְשָׁלוֹם רַפְיוֹן יָדִים אֲצֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּעֵינֵי
שֶׁכָּתוּב "וְאַתָּה עֵיף וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹקִים"
(כה, יח), הֵינּוּ שֶׁמִּחְמַת הַחֲסָרוֹן בְּבִטְחוֹן בַּה'
וּבִירְאָה מִפְּנֵי, בָּא רַפְיוֹן יָדִים וּבְחִינַת עֵיף
וַיִּגַע. וְזֶה הָיָה עֶקֶר עֵינֵי עֲמָלֶק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
"הִישׁ ה' בְּקִרְבָּנוֹ אִם אֵין" (שְׁמוֹת יז, ז), שֶׁבָּא
לְקַרֵּר הָאֲמוּנָה וְהַבִּטְחוֹן אֲשֶׁר ה' בְּקִרְבָּנוֹ,
וְשֶׁהֵכָל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ לְבַד.

לְכֵן אַחֵר מִצְוֹת זְכִירַת מַעֲשֵׂה עֲמָלֶק
וּמַחֲיָתוֹ, סִמְכָה הַתּוֹרָה מִצְוֹת בְּכוּרִים
שֶׁעֲנִינָה לְהַשְׁרִישׁ הָאֲמוּנָה וּבִטְחוֹן בַּה',
דְּמִיד כְּאֲשֶׁר רוּאָה רֵאשִׁית פְּרִי בְּכוּרֵי

ממשיכים שפע ברכה, ממילא יש שמחה רבה בכל העולמות.

יתן ה' שנופה שתכלה שנה וקללותיה ותחל שנה וברכותיה, אמן כן יהי רצון:

(*) ולקחת מראשית פרי האדמה (כו, ב).

פרש רש"י והוא מדברי חז"ל (ביכורים פ"ג מ"א) אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה כורך עליה גמי לסימן ואומר הרי זו בכורים. וצריך באור מדוע נשתנתה מצות בכורים שקורא לה שם מיד בתחלת בכור הפרי, ולא כשאר מצוות התלויות בארץ כגון תרומות ומעשרות שנוהגות רק בעת שבאו הפרות לגמר מלאכה, שרק אז מפריש וקורא עליהם שם. והגם שמכרח הוא לכרך עליה גמי מיד, כדי שיפיר אחר כך שהיא ראשית פרי האדמה, אף משמע שם שגם את קריאת השם עושה מיד, ממה שאמרו ואומר הרי זה בכורים, ויש להבין מדוע.

ובמדרש רבה ריש פרשה זו, הלכה אדם מישראל שהיה עובר לפני התבה מהו שיהא מתר לו לענות אמן אחר הכהנים, כך שנו חכמים העובר לפני התבה לא יענה אמן אחר הכהנים מפני הטרופ, ולמדונו רבותינו, ואם היה יכול לענות שלא תטרף דעתו יענה, למה, מפני שאין גדול לפני הקדוש ברוך הוא יותר

אדמתו, כורך עליה גמי להקדישה לשמו יתברך, ועולה עמהם לירושלים להודות לה' יתברך, מתוך האמונה כי הכל ממנו יתברך לבד, ובכל מה שטרח ויגע לא סמך חס ושלום על כוחו ופועלתו, רק על ה' יתברך לבד.

ומאחר שאת זאת באה מצות בכורים להשריש, מוכן לשון התורה ואזהרתה 'והיה וגו' אשר ה' אלקיך נתן לך וירשתה וישבת בה', הינו שגם כאשר תשב בארץ נחלתך תדע ותפיר כי ה' יתברך לבד הוא הנתן לך כח לעשות חיל, וגם כאשר תראה ראשית בכורי אדמתך תדע ותפיר כי רק מכוחו יתברך לבד נתן לך הכל. ולכן חוזר הכתוב שנית ומדגיש 'מראשית כל פרי וגו' מארצך אשר ה' אלקיך נתן לך', כי כאמור שרש מצות בכורים הוא להשריש ענין האמונה בה' והבטחון עליו יתברך לבד.

ובזה יתפרש גם מה שנאמר 'והיה' לשון שמחה, כי כאשר בני ישראל מגיעים למדה כזאת להפיר שהכל מן השמים ומכוחו יתברך לבד וזוכים למדת בטחון ואמונה כראוי, ממילא משפיעים עליהם שפע ברכה, ואז יש שמחה בעליונים ובתחתונים, כי כשישראל חס ושלום שרויים בצער גורם חס ושלום מניעת האור והשמחה למעלה, כי השכינה עמהם בצער, אבל כאשר מכח האמונה והבטחון

מאמן שישראל ענין. ויש להבין שיכות מאמר המדרש, לתחלת פרשה זו דמירי במצות בכורים.

מעלת תפילה קצרה וזעקה מעומק הלב

ויש לומר, דהנה ידוע שיש שני מיני תפלות, האחת היא תפלה קצרה, כדמצינו שהתפלל משה "אל נא רפא נא לה" (במדבר יב, יג, ועיין ברכות לד, א), בבחינת "ותגזר אומר ויקם לה" (איוב כב, כח), שמקצר אומר ואף על פי כן ויקם לה. אף כמו שאנו רואים שלפעמים אין די בזה, אלא צריכים להאריך בתפלה ואין די בתפלה קצרה, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות ל, א), שהמתפלל תפלה קצרה בדרך, כי מטי לביתיה בעי למיהדר ולצלויי. ואיתא בשם צדיקים החלוק בין תפלה ארכה לתפלה קצרה, כי תפלה ארכה מועילה אף לזמן ארך, אבל תפלה שהיא בדרך דבור אחד קצר, אזי גם אם התפלה מועילה היא רק לזמנה. ובזה מתבאר מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שמות רבה כא, ח) אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה עת לקצר ועת להאריך, בני שרויים בצער והים סוגר והאויב רודף ואתה עומד ומרבה בתפלה, "דבר אל בני ישראל ויסעו". וידוע הקושיא, הלא בעת צרה ודאי צריכים להרבות בתפלה. אלא הפונה בזה, שאמר

לו הקדוש ברוך הוא, שכאן תהיה הישועה מיד בשעה אחת "דבר אל בני ישראל ויסעו" ואין הים עומד בפניהם, וכיון שצריכים רק לישועה זמנית של בקיעת הים בפניהם, אין צריך תפלה ארכה וסגי בתפלה קצרה.

ובאמת מצינו כן בזהר הקדוש (ח"ג נה, א) כל מלה ומלה דצלותא דאפיק בר נש מפמה סלקא לעלא ובקעא רקיעין ועאלת לאתר דעאלת ותמן אתבחנת וכו', אי איהי מלה דכשרא, עאלין לה קמי מלכא קדישא למעבד רעותיה.^(*) וממה שאמרו 'כל מלה ומלה דצלותא' משמע שכל דבור ודבור של תפלה עולה למעלה ובוקע רקיעים, נראה מזה שגם תפלה קצרה של דבור קצר, גם כן יש לה כח לעלות למעלה ולהועיל לעשות רצונו ובקשתו.

ואפשר להוסיף עוד, שפעמים שיש אף מעלה בתפלה קצרה יותר מארכה, אשר לפעמים די אף באנחה לבד מעמק הלב, אשר היא בלי פניות וגאות כיון שהיא מעמק הלב ולא נכרת, ומתקבלת מאד בשמים. וכמו שפרש ב"ק אאמו"ר וצללה^(*), 'שועתנו קבל ושמע צעקתנו יודע תעלומות', דיש הרבה תפלות שאינם זוכים לעלות למקומם למעלה, אבל באם זוכים איזה פעם להוציא אנחה מפיו

* תרגום הזהר. כל דיבור ודיבור של תפלה שמוציא האדם מפיו, עולה למעלה ובוקע רקיעין, ונכנס למקום שנכנס, [דהיינו להיכלות העליונים], ושם נבחן כל דיבור ודיבור, אם הוא דיבור כשר וישר, אם הוא דיבור כשר מכניסים אותו לפני המלך הקדוש כדי לעשות רצונו.

בְּאֵמֶת בְּלִי שׁוֹם פְּנִיָּה, זֶה מַעֲלָה כָּבֵד גַּם אֶת
שְׁאֵר הַתְּפִלוֹת לְרָצוֹן. וְזֶהוּ 'שׁוֹעֲתָנוּ קִבֵּל',
שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַבֵּל תְּפִלוֹתֵינוּ
לְהוֹשִׁיעֵנוּ, עַל יְדֵי 'וְשִׁמְעֵ צַעֲקֹתֵנוּ', כְּאֲשֶׁר
יוֹצֵאת צַעֲקָה וְאִנְחָה מֵעַמֶּק הַלֵּב, כִּי אֵתָּה
'יִוְדַע תַּעֲלוּמוֹת', וְאֵתָּה יוֹדַע וּמַבִּין כְּאֲשֶׁר
יוֹצֵאת מִפִּינוּ אִנְחָה אֲשֶׁר הִיא מֵעַמֶּק הַלֵּב.

וְזֶה יֵשׁ לוֹמַר הַמְּכֹון בִּלְשׁוֹן הַתּוֹרָה
הַקְּדוּשָׁה כֹּאן (כו, ז) 'וְנִצֵּעַק אֶל ה'
אֱלֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ', וּמִדּוּעַ לֹא נֹאמַר 'וְנִתְפַּלֵּל'
כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר בַּתְּרָגוּם וְצִלִּינָא קְדָם ה', אֲלֵא
כּוֹנֵת הַכְּתוּב 'וְנִצֵּעַק' שֶׁהֵינּוּ צוֹעֲקִים
וְנִאֲנָחִים בְּלִבָּד בַּכְּחִינֵת קוֹל פְּשוֹט, וְזֶה
נִתְקַבֵּל מְאֹד אֲצֵל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלִכֵּן
נֹאמַר 'וְיִשְׁמַע ה' אֶת קִלְנוּ' דִּיקָא, וְלֹא נֹאמַר
'אֵת תְּפִלָּתֵנוּ' בִּלְשׁוֹן הַתְּרָגוּם וְקִבֵּל ה'
צְלוֹתֵנָא, לְלַמְּדֵנוּ שֶׁבִשְׂבִּיל שֶׁהִיָּה זֶה רַק
קוֹל פְּשוֹט לִכֵּן נִתְקַבֵּל בְּיוֹתֵר בְּשִׁמְיָם.

ענין הפרשת הביכורים תיכף כשרואה פרי שביכר

וְזֶהוּ בְּאֵמֶת מִה שֵׁיִשׁ לָנוּ לְלַמֵּד מֵעֵינֵי מִצְוֹת
בְּכוֹרִים, שֶׁכְּאֲשֶׁר הָאָדָם יוֹרֵד לַתּוֹךְ
שָׂדֵהוּ וְרוֹאֶה וּמַבְחִין בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ בְּפָרִי
שֶׁבֶכֶר, אֲזִי מִיד צָרִיךְ לִקְדֹשׁ מַחֲשַׁבְתּוֹ
לוֹמַר בְּפִי 'הֲרִי זֶה בְּכוֹרִים', וְאִין דִּי בָמָה
שִׁיפְרִישִׁם לְאַחַר מִכֵּן אַחֵר גָּמַר מְלֹאכֶת
הַפְּרוֹת וַיַּעֲלֵם לְמַקְדָּשׁ, וְהוּא מִחֲמַת
שֶׁבְּמַחֲשָׁבָה שֶׁהָאָדָם חוֹשֵׁב בֵּינוּ לְקוֹנוֹ אִין
שִׁיךְ עֵינָיו פְּנִיּוֹת וְגֵאוֹת, וְעַל כֵּן יֵשׁ לְהַפְרִישׁ

אֶז הַפְּרוֹת, בְּכַדִּי שֶׁתִּהְיֶה הַהַפְרָשָׁה בְּלֹא
פְּנִיּוֹת וְגֵאוֹת. וּבִיּוֹתֵר, שֶׁהֲרִי עֵינָיו מִצְוֹת
בְּכוֹרִים הוּא כְּדִי שִׁיבּוֹא לְזִכֹּר שֶׁה' יִתְבָּרַךְ
הוּא הַנוֹתֵן לוֹ אֶת הַפְּרוֹת, כִּי אַחֵר שִׁיַּגַּע כָּל
כֶּךְ בַּעֲבוּדַת הָאָדָמָה, אֲפָשָׁר בְּקַל שִׁירוֹם
לְכַבּוֹ לוֹמַר כִּחֵי וְעַצֵּם יְדֵי עֲשֵׂה לִי אֶת הַחִיל
הַזֶּה (דְּבָרִים ח, יז), לִכֵּן יֵשׁ לוֹ לְהַפְרִישׁ מִיד
הָרֵאשִׁית לַה', לְהִרְאוֹת וּלְקַבֵּעַ בְּלִבּוֹ שֶׁהַכֹּל
מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ לְבַד, וְכִיּוֹן שֶׁכֵּן צָרִיךְ לִהְיוֹת
זֶה בַּתְּחִלָּה בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ וּלְבֹד דִּיקָא שֶׁשֵּׁם אִין
שִׁיךְ פְּנִיּוֹת וְגֵאוֹת, וְעַל יְדֵי זֶה יִזְכֹּר אֶת ה'
בְּאֵמֶת וְלֹא יָרוֹם לְבּוֹ. וְזֶהוּ שִׁדּוּקָא בְּבְכוֹרִים
מְצִינוּ עֵינָיו זֶה, שֶׁמִּיד כְּשֶׁרוֹאֶה הַפְּרוֹת יֵשׁ
לוֹ לִקְרֹא עֲלֵיהֶם שֵׁם בְּכוֹרִים.

בזמן הזה התפילה היא תחת הביכורים

(*)[וְעַל פִּי הָאָמּוֹר אֲפָשָׁר לְבֹאֵר דְּבָרֵי
הַמְדָּרָשׁ (תַּנְחוּמָא חֲבָא א), צָפָה
מִשָּׁה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁבִּית הַמִּקְדָּשׁ עֲתִיד
לְחַרֵּב וְהַבְּכוֹרִים עֲתִידִין לְבָטֵל, עֲמִד
וְהַתְקִין לָהֶם לִישְׂרָאֵל שִׁיְהִיּוּ מִתְפַּלְּלִין שְׁלֹשׁ
פַּעַמִּים בְּכָל יוֹם, וַיֵּשׁ לְהַבִּין מִה הַשִּׁיכוֹת
בֵּין בְּכוֹרִים לַתְּפִלָּה. אֲלֵא יֵשׁ לוֹמַר, דִּהְנֵה
עֵינָיו בְּכוֹרִים הוּא לְהִרְאוֹת שְׂאֵחַר שֶׁהָאָדָם
יַגַּע וְעָמַל וְצָפָה לְרִאוֹת פְּרוֹת יָפִים בַּעֲמָלוֹ,
אִינוּ לוֹקֵחַ מֵהֶם בְּשִׂבְלֵי אֲלֵא מְקַדֵּשׁ אוֹתָם
לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּבְזֶה מְרָאָה שִׁיּוֹדַע
דְּלִית לִיָּה מִגְרָמִיָּה כְּלוּם, וְהַכֹּל הוּא
מִשְׁעָבֵד כְּלָפִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְזֶה מְבִיאוֹ
לְדַבְּקוֹת בֵּה'. וְזֶה כּוֹנֵת הַמְדָּרָשׁ, רָאָה מִשָּׁה

בתחלה 'הרי זה בכורים' כמו שבארנו, ועל דרך זה הוא ענין עניית אמן שעל כן נחשב בשמים לדבר גדול מאד כיון שתפלה קצרה נעשית בלא פניות, כנזכר.

ובאשר אנו עומדים להתפלל במקום קדוש זה אתרא דרבי שמעון בן יוחאי, יעזר ה' שנזכר באמת ובתמים להתפלל מתוך עמק הלב, ועל ידי זה יתקיים בנו מה שאנו אומרים 'אבינו מלכנו שמע קולנו', הינו 'קולנו' דיקא, הזעקה שבאה מעמק הלב, ונזכר לשנה טובה ולביאת גואל צדק בקרוב, אמן:

(*) **ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרתי אליו הנדתי היום לה' אלקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו (כו, ג).**

בותר הקדוש (ח"ב עט, ב) איתא, מאי 'הנדתי היום לה' אלקיך', לה' 'אלקיננו' מפעי לה, והביאו שם עוד מקומות שאיתא פיוצא בזה, כמו "כי ה' אלקיך מביאך אל ארץ טובה" (דברים ח, ז), "אשר ה' אלקיך נתן לך" (לעיל פסוק א'), "כי ה' אלקיך אש אכלה הוא" (דברים ד, כד), ואמרו שם דבשאר המקומות הטעם הוא כמו דתנינן (עיין כתובות ק, ב) כל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלקי, משום שבארץ ישראל השכינה באתרהא יתבא,

שהבכורים עתידין לבטל ויחסר הענין של דבקות בה', על כן התקין תפלה שכל ענינה הוא הדבקות בה', ודבקות נקרא רק כשעושה לכבוד ה' בלא התפארות.

חשיבות עניית 'אמן' - כיון שהוא בלא פניות

ובזה יתבאר מה שהתחיל המדרש בפרשתנו בענין העובר לפני התבה אם מתר לענות אחרי הכהנים, ומשבח שם את מעלת עניית אמן, דהנה עניית אמן הוא בבחינת תפלה קצרה ודבור אחד בלבד היוצא מעמק הלב [וזהו ששאלו במדרש מהו שיהא מתר לו לענות אמן אחר הכהנים, בהיותו עומד באמצע תפלה הארכה, ועל זה אמרו דאם יכול לענות שלא תטרף דעתו יענה, פרוש אף שעומד בתפלה הארכה, כי לפעמים תפלה קצרה גדולה יותר, כי היא דבור אחד היוצא מעמק הלב]. ועל כן אמרו שם במדרש שאין גדול לפני הקדוש ברוך הוא יותר מאמן שישאל עונים, כי הוא דבור קצר היוצא מעמק הלב, ועל כן אף שהוא רק דבור אחד, מכל מקום גם דבור אחד יקר למעלה עד מאד ובוקע וקיעים, כדברי הזהר הקדוש שהזכרנו לעיל. וזהו השיכות בין דברי המדרש לתחלת פרשה זו העוסקת במצות בכורים, שבמצות בכורים גם רואים ענין גדל מעלת דבור אחד כשהוא בא מתוך מחשבתו הראשונה שהיא בלי פניות, שעל כן אומר מיד

ומשה לא אמר 'אלקיד' אלא לאנון דהו זמנין למעל לארעא קדישא ולקבלא אפי שכינתא, (*) אמנם הכתוב כאן קשה, דמירי מהבאת הבכורים בירושלים, ובכל זאת אומר לכהן 'ה' אלקיד', על אף שהכהן והישראל המביא שניהם בארץ הקדש. ותרצו בזה הקדוש וז"ל, אלא אנון בעיין לאחזאה ולאודאה, דבגיני חסד עלאה זכאן לכל האי, ושריין בארעא ועאלן להאיא ארעא ועבד עמהון כל אנון טבאן, ובגיני כך הוו אמרי מלין אלין לכהן, דכתיב "הגדתי היום לה' אלקיד", משום דכהן אחי מסטרא דחסד, ע"כ. (***) ונבוא לבאר הענין על פי דרך העבודה.

ובעקב הדבר יש להבין, מדוע צריך לומר כל אריכות הלשון הזה, שמתחיל 'הגדתי היום' וכו', ולמה אין די שיאמר מיד את עקר הענין האמור להלן (פסוק ה') "ועניתי ואמרתי לפני ה' אלקיד ארמי אבד אבי" וגו'.

והנה באמת רש"י ז"ל כתב בזה, ואמרתי אליו שאינך כפוי טובה. אך גם זאת יש לדקדק למה דוקא על ידי אמירה זו לכהן מראה שאינו כפוי טובה, ומדוע לא די במקרא דלהלן 'ארמי אבד אבי' וגו'.

שגם שם אומר 'ועתה הנה הבאתי וגו' אשר נתת לי ה', ואם נאמר שפונת רש"י בכלל על כל מצות הבאת הבכורים שהוא בכדי להראות שאינו כפוי טובה, הנה לו לרש"י לומר זאת בתחלת פרשת בכורים, שענינה של מצוה זו להראות שאינו כפוי טובה, אך בדברי רש"י משמע שדוקא על ידי אמירה זו ד'הגדתי היום' מראה שאינו כפוי טובה. עוד יש לדקדק, שרש"י כתב כן על תבות 'ואמרתי אליו', להדגיש שדוקא על ידי אמירתו לכהן מראה שאינו כפוי טובה, ולכאורה יותר היה ראוי שיכתב כן על תבות 'הגדתי היום' וכו', שהרי בזה הלשון מראה שאינו כפוי טובה, וצריך באור הענין.

גם יש להבין סמיכות פרשת מחית עמלק שבסוף פרשת כי תצא, לפרשת בכורים.

ביצד מעלה הצדיק תפילות ישראל

ויבאר בהקדמם אמרי קדש ב"ק אאמו"ר וצללה"ה שאמר על פי מה דאיתא בספר הקדוש באר מים חיים (ויצא ד"ה ויחלו) ענין מה שכתוב "וצדיק יסוד עולם" (משלי י, כה), שהצדיק מעמיד העולם על

* תרגום הזוהר. לפי שעם ישראל עלו לארץ ישראל, ושם השכינה יושבת, ומשה לא אמר אלקיד, אלא לאותן שהיו מוזמנים לבוא לארץ ישראל ולקבל את פני השכינה. [נסיים הזוהר, ועל כן לא אמר אלוקינו, לפי שמשה לא היה עתיד להכנס לארץ ישראל, ועל כן נאמר אלוקיד דוקא, לאלו שמוזמנים להכנס לשם].

** תרגום הזוהר. אלא הם באים להראות את הביכורים ולהודות לפניו יתברך, לפי שבעבור החסד העליון הם זוכים לכל זה, והם דרים בארץ ישראל, ונכנסו לארץ ישראל, ועשה עמהם כל הטובות האלה, ועל כן היו אומרים דברים אלו לפני הכהן, כמו שנאמר הגדתי היום לה' אלוקיד, לפי שהכהן בא מצד החסד.

תקונו, כי הצדיק הוא הממצע בין ישראל לאביהן שבשמים, ועל ידו עולים כל התפלות והמצוות מכל ישראל, וכדאיתא בזהר הקדוש (תיקוני זוהר תיקון י כה, ב) דכל מצוה ואורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעלא, והצדיק בעבודתו בדחילו ורחימו מעלה כל התפלות, וכמו דאיתא על הפעל שם טוב זצללה"ה שהעלה תפלות ישראל של כמה מאות שנים לפניו. ועוד זאת פועל הצדיק, שעל ידו יורדים הברכות וההשפעות לבאי עולם, כמאמר חז"ל (תענית כד, ב) כל העולם כלו נזון בשביל חנינא בני, ולכן הצדיק הוא בחינת "סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה" (בראשית כח, יב), שהצדיק הוא הממצע המחבר את הארץ לשמים, שעל ידו יורדים הברכות וההשפעות לזה העולם, ע"ש. ועל פי זה פרש כ"ק אאמו"ר זצללה"ה מאמר חז"ל (יבמות קה, ב) המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה, פרוש שהצדיק יתן עיניו לתפלות ישראל שנשארו 'למטה', ולבו למעלה, שיפעל להעלותם למעלה. וזהו גם כן מה שנאמר "ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר" (דברים ג, כג), שבעת ההוא שמשה רבנו עליו השלום הרבה בתפלות, העלה גם שאר תפלות ישראל למעלה, ועל ידי זה המשיך לכל ישראל שפע כל טוב, וזהו 'בעת ההוא לאמר', ד'לאמר' רמז על שפע טוב, בחינת אמירה רכה, שפעל שיצוה ה' אתם שפע ברכה, עכתדה"ק.

והנה בענין זה שהצדיק מעלה את תפלות ישראל, יש לומר עוד, כי בעת שישאל מתפללים על צרכיהם הגשמיים, עדין אין התפלה ראויה לעלות ולהתקבל לרצון לפני ה', ולזכות שישפע עליהם שפע ברכה בגשמיות, כיון שעל ידי הגשמיות יכולים חס ושלום להתרחק ולשכח מה' יתברך הנותן להם כח לעשות חיל, אך על ידי תפלת הצדיק נתקן ענין זה, כי הצדיק בגדל דבקותו בה' יתברך ובאמונתו הזכה אשר הכל רק מה' יתברך לבד, אזי בעת שמתפלל על ענינים גשמיים מכון שירדו וישפיעו הברכות באפן שידעו כי המה מאתו יתברך שמו לבד, ועל ידי זה נתקנות תפלות ישראל שהתפללו על גשמיות ועולין ומתקבלים ברצון, כי על ידי תפלת הצדיק נשפע להם גשמיות, מתוך אמונה טהורה כי הכל מאתו יתברך.

ונודע מאמר חז"ל בשבת (לא, א) אמונה זו סדר זרעים, וכתבו התוספות בשם הירושלמי, שמאמין בחי עולמים וזורע, וכמבאר בדברינו בכמה מקומות הענין בזה, שמאמין אשר גם פעל ידיו הגשמיים הכל הוא מאתו יתברך ולא חושב מחשבות של כוחי ועצם ידי. והדרך שיבואו ישראל לידי אמונה גדולה זו הוא על ידי תפלת הצדיק, וכמו שנתבאר, שעל ידי תפלתו שישפע עליהם שפע הברכה באפן שיכירו וידעו כי הכל מאתו יתברך שמו לבד, על ידי זה מעלה כל תפלות ישראל על

מכת ה' יתברך לבדו. ולכן היה מתפלל תפלה זו דוקא ביום הקדוש ובצאתו מקדש הקדשים, בכדי להשריש היטב בלבות ישראל מדרגה נפלאה זו באמונה, שיכירו כח ה' יתברך בעולם אף בתוך עניניהם הגשמיים, ובזה מבאר שכל זו התפלה היא אדרבה להפך גם הגשמיות לרוחניות.

ענין הבאת הביכורים לכהן דייקא

ובאמת על ידי תפלת הכהן גדול היו בני ישראל זוכים, שגם אחר שנשפע להם שפע הברכה היו יודעים נאמנה שהכל מאתו יתברך שמו, ומכח זה זכו לקיים מצוות בכורים, להביא ראשית פרי האדמה לה', ובכך להראות שהכל מאתו יתברך ומכוחו בלבד. ולכך היה מביא הבכורים אל הכהן דייקא ואומר הגדתי היום לה' אלקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' וגו', שבה מראה שבאמת תפלת הכהן גדול עשתה פרי, ובזכות זה נשפע בלבו להכיר כי הכל מאתו יתברך לבד. והיה אומר אל הכהן 'הגדתי היום לה' אלקיך' שאמונתך הטוהרה בה' [בחינת ה' אלקיך] נשפעה גם עלי מכח תפלת כהן גדול, לידע ולהכיר כי הכל מאתו, וכמו שפרש רש"י להגיד שאינך כפוי טובה, והינו בבחינת מאמין בחי עולמים וזורע, שאף על פי שזורע וטורח בפעולות וטרחות רבות ועצומות עד שזוכה לראות פרות, מאמין כי כל פרי האדמה מאת ה' נתן לו ולא מכוחו ועצם ידו. וזהו שכתב רש"י דייקא על 'ואמרת אליו', שאינך כפוי טובה,

גשמיות, שיתקבלו לרצון להשפיע עליהם כל טוב, בלי שום העלם, אלא מתוך אמונה ברורה כי רק ה' יתברך הוא הנותן להם כל טוב. וזהו גם ענין מאמר חז"ל (תענית כד, ב) כל העולם לא נזון אלא בשביל חנינא בני, שעל ידי הצדיק דוקא מתקבלים תפלות כל ישראל, כי הוא בתפלתו באפן הנ"ל גורם להשפיע אמונה גדולה בלבות ישראל, ועל ידי זה יכול השפע ברכה הגשמי לירד, כי אף על פי כן יזכרו כי ה' יתברך הוא הנותן להם כל טוב.

מדוע התפלל הכהן גדול בקודש פנימה בעיקר על עניני גשמיות

ובזה יתבאר ענין מה שהכהן גדול אחר שנכנס לפני ולפנים ביום הקדוש, התפלל סמוך לפרכת יהי רצון שתהא שנה זו גשומה וכו' (יומא נג, ב ובסדר העבודה), שכמעט כל התפלה שם היא על ענינים גשמיים, ויפלא מלהבין איך ביום הקדוש הזה, הכהן גדול הקדוש מכל ישראל, במקום הקדוש הזה, תהיה עקר תפלתו רק על גשמיות.

אך הענין הוא, כי באמת כל ענין תפלה זו היתה כלה רוחניות דמה שהיה מזכיר ענינים גשמיים בתפלתו, הינו שהתפלל שירבה לישראל שפע ברכה בגשמיות ואף על פי כן בתוך כך יכירו כי הכל מאתך בלבד, ובה העלה את תפלות ישראל להתקבל ברצון, ונשפע להם שפע רב בגשמיות מתוך אמונה שלמה כי הכל רק

כי אז כשהיה מודה לה' ואומר כי רק בגדל חסדיו זכה לשפע הברכה, והיה מראה כי אינו כפוי טובה, אזי דיקא בזה שהיה אומר כן בפני הכהן היה מראה ביותר ענין זה כי נשפעה בלבבו אמונת הכהן הטהורה, שגם שפע הברכה והצלחה בגשמיות הכל מכוחו יתברך לבד.

ובזה מבאר סמיכות מצות מחית עמלק לפרשת בכורים, כיון שעמלק רצה להחליש זאת האמונה בלב ישראל, כדכתיב "היש ה' בקרבנו אם אין" וסמך לה "ויבא עמלק" (שמות יז, ז-ח), שפעל להשפיע ענין זה אשר כל הטובות הכל מה' יתברך, וענין בכורים הוא לחזק אמונה טהורה זו בלבבות ישראל.

התפילות הם תחת הביכורים - שנשפע בהם ענין האמונה בכח הצדיקים

ובזה יבארו דברי המדרש תנחומא (ריש פרשה זו) צפה משה ברוח הקדש וראה שבית המקדש עתיד לחרב והבכורים עתידין לפסק, עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין שלש פעמים בכל יום. ולכאורה יפלא מה שיכות יש בין תפלה לבכורים, ועוד יש להבין, הרי תפלות אבות תקנום (ברכות כו, ב) ולא משה. אך לפי מה שנתבאר, אשר ענין בכורים הוא ללמד על האמונה השלמה בה' יתברך שהכל מכוחו יתברך לבד, וזהו על ידי ההתקשרות לצדיקים שמשפיעים אמונה זאת בלבבות ישראל. לכן כשראה משה שהבכורים

עתידים לבטל ולא יהיה להם מה שימשיך להם אמונה זאת, התקין להם כנגד זה ענין התפלה שיהיו מתפללין שלוש תפלות בכל יום, ותפלה מורה גם כן על ענין האמונה, שסומך על הקדוש ברוך הוא לבדו שרק הוא יכול להושיעו. אולם בכדי להשפיע בלב את האמונה הגדולה הנזכרת, שגם אחר שנשפע להם ברכה יזכרו ויפירו כי הכל מאת ה' יתברך, לזה נצרך ענין התקשרות לצדיקים כנזכר לעיל, שהצדיק בתפלתו משפיע שתבוא עליהם הברכה באופן שיכירו כי היא מאת ה' יתברך לבד, ובזה הצדיק מעלה תפלות ישראל, וזהו שאמרו 'עמד והתקין להם' משה רבנו, הינו שמשו רבנו תקן והעלה תפלתם וכמו שנתבאר, וקבע להם לדורות ענין זה, שנצרך אמונת צדיקים וההתקשרות אליהם בכדי להעלות תפלות ישראל.

בעת התפילה צריך לבטל עצמו לצדיקים

וזהו יסוד גדול בתפלה, שצריך לבטל עצמו אל הצדיקים אשר הם מעלים תפלות ישראל, ולידע נאמנה כי הוא בזכותו ובכוחו אינו ראוי כלל שתתקבל תפלתו, אלא רק בזכות הצדיקים, ועל ידי אמונה זו זוכה באמת שתעלה תפלתו על ידי הצדיק, ומתקבלת לרצון.

ובזה יתפרש הכתוב "ונצעק אל ה' אלקי אבותינו, וישמע ה' את קלנו" (כו, ז), דיש לדקדק מה שבתחלה נאמר 'ונצעק אל ה' אלקי אבותינו' ובהמשך כתיב רק

ולכן אנו מזכירים ומעוררים בזה את זכותם, ומבקשים שהם ימליצו טוב בעדנו. ונמצא שהכונה בזה על תפלות האבות הקדושים עצמם שיליצו טוב בעדנו, והם יעלו תפלתנו להתקבל ברצון, ועל זה שפיר אנו סומכים שהוא יענו.

ובאשר אנו עומדים קרוב לימים הנוראים, ומבקשים שיקבל ה' תפלתנו, ועומדים אנו במקום קדוש כזה ציון רבי שמעון בן יוחאי, יש לנו לידע נאמנה היסוד הנזכר לעיל, ובאשר המליצו כדאי הוא רבי שמעון לסמך עליו בשעת הדחק (על פי ברכות ט, א ועוד), הינו כדברינו לא בזכות עצמנו כלל, רק לסמך עליו שהוא יעלה תפלותינו בפני אדון כל, ונזכה לשנה טובה שנת גאולה, אמן כן יהי רצון:

ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הנדתי היום לה' אלהיך וגו' (כו, א-ג).

הקשו בספרים הקדושים (ישמח משה, פרי צדיק, ועיין עוד בטורי אבן ושפת אמת מגילה כ, ב) דהיה לו לומר הגדתי לה' ותו לא, ומהו יתור הלשון 'היום', דבוראי שהוא אומר זאת ביום שהביא הבכורים. ועוד למה נאמר בלשון 'הגדתי' שהוא לשון קשה, כמו שכתב רש"י (שמות יט, ג עפ"י חז"ל שבת פז, א) על מה שנאמר בקבלת התורה "ותגיד לבני ישראל", דברים הקשין כגידין.

'וישמע ה' את קולנו' ולא הזכר 'אלקי אבותינו'. אך יש לומר דבא להורות על האמור, דבשעה שעומדים בתפלה צריכים לידע נאמנה כי אנו בזכותנו איננו ראויים שישמעו תפלותינו, רק 'ונצעק אל ה' אלקי אבותינו', הינו שכל תפלתנו היא בזכות אבותינו ורבותינו אשר הם מעלים תפלות ישראל, ובזכותם מתקבלים תפלותינו לרצון למעלה, ועל ידי כך דוקא יכול להתקיים 'וישמע ה' את קולנו'.

לתלות בזכות האבות הקדושים

ועל פן אנו פותחים תפלת העמידה באמירת 'ברוך אתה ה' אלקינו ואלקי אבותינו אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב', שבה אנו מגלים דעתנו שאנו יודעים נאמנה שבזכות עצמנו אין לנו מה לבקש כלל אלא רק בזכות אבותינו, ועל ידי זה יכולה התפלה לעלות ולהתקבל ברצון.

ובזה יבאר מה שאומרים בסליחות 'מי שענה לאברהם אבינו בהר המוריה הוא יענו' וכו', אשר לכאורה יפלא מלהבין מה נתינת טעם יש בזה שענה לאבותינו שלכן גם יענו כמותם, וכי מי יערכ לבו לדמות עצמו לאבות הקדושים ונביאים הראשונים לומר שפשם שענה להם כך יענה אותנו. אלא יש לומר, שרצוננו לומר בזה, שיודעים אנחנו בנפשנו אשר אין לנו זכות לתלות בה, וכל תפלתנו ובקשתנו היא רק בזכות אבותינו,

וְהִנֵּה בְסוֹף פְּרִשֶׁת כִּי תֵצֵא נִכְתָּב מִצֻּת
זְכִירַת מַעֲשֵׂה עֲמֶלֶק, וְנוֹדַע דְּבַמְשָׁנָה
תּוֹרָה לְכָלִי עַל־מֵא דְרַשִּׁינָן סְמוּכִין (ברכות כא,
ב), וְאִם כֵּן יֵשׁ לְהַבִּין הַשִּׁיכוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂה
עֲמֶלֶק לְמִצְוֹת בְּכוּרִים.

הבאת הביכורים לכהן - כדי שישפיע דעת לישראל

וְאַפְשָׁר לְפָרֵשׁ בְּדֶרֶךְ זֶה, דִּהְיָה אָמְרוּ חז"ל
(טור או"ח סימן רצ בשם מדרש) אָמְרָה
תּוֹרָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רְבוּנוּ שֶׁל
עוֹלָם כְּשִׁיכְנֶסוּ יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ זֶה רֵץ לְכַרְמוֹ
וְזֶה רֵץ לְשָׂדֶהוּ וְאֲנִי מָה תִּהְיֶה עָלַי, הִינּוּ
דְּכָאֲשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאוּ לָאָרֶץ הַתְּחִילוּ
לַעֲסֹק בַּעֲבוּדַת הָאָדָמָה, וּבַעֲבוּדָה זֹו צָרִיף
עָמַל וְיִגִּיעָה וַעֲבוּדָה רַבָּה, אִם כֵּן תּוֹרָה מָה
תִּהְיֶה עָלֶיהָ. וְלִכֵּן צִוְּתָהּ הַתּוֹרָה עַל מִצְוֹת
בְּכוּרִים, שֶׁבָּעֵת שִׁירָאָה בְּרָכָה בַּעֲמָלוֹ יִבִּיא
אֶת הַפְּרִי הָרִאשׁוֹן לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ לִפְנֵי
הַכֹּהֵן, וְאֵיתָא בְּסִפְרֵי (הובא בתוספות בבא
בבא קא, א ד"ה כ'), עַל מָה שֶׁנֶּאֱמַר בְּעֵנִין
מַעֲשֵׂר שְׁנִי "לְמַעַן תִּלְמַד לִירָאָה" וְגו', גְּדוּל
מַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁמִּבִּיא לִידֵי תִלְמוּד, לִפְנֵי שְׁהִיָּה
עוֹמֵד בִּירוּשָׁלַיִם עַד שִׁיאֲכַל מַעֲשֵׂר שְׁנִי
שָׁלוּ, וְהִיָּה רוּאָה שְׁכָלָם עוֹסְקִים בְּמִלְאֲכַת
שָׁמַיִם וּבַעֲבוּדָה, הִיָּה גַם הוּא מְכוּן לִירָאָה
שָׁמַיִם וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה. וְהוּא עַל דֶּרֶךְ מָה
שֶׁנֶּאֱמַר (מלאכי ב, ז) "שִׁפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת
וְתוֹרָה יִבְקָשׁוּ מִפִּיהוּ", שֶׁהַכֹּהֲנִים הָיוּ עוֹבְדֵי
ה' וְלוֹמְדֵי תּוֹרָה וּמִבְקָשֵׁי ה', וְהֵם הָיוּ
מְשִׁפִּיעִים דַּעַת עַל יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים אֲלֵיהֶם,
שִׁידְעוּ הֵיאָף לַעֲבֹד אֶת ה' וְלַעֲסֹק בַּתּוֹרָתוֹ

הַקָּדוֹשָׁה. וְהָיוּ הָעֵנִין שֹׁצְרִיף לְהִבִּיא אֶת
הַבְּכוּרִים אֶל הַכֹּהֵן דּוֹקָא, כְּדִי שֶׁבְּכָל שָׁנָה
יָבוֹא לִרְאוּת אֶת הַכֹּהֵן בַּעֲבוּדָתוֹ, וְזֶה
יִשְׁפִּיעַ עָלָיו שְׁפַע שֶׁל תּוֹרָה, וּמִמִּילָא נִמְצָא
שֶׁמִּכָּח מִצְוֹת הַבְּכוּרִים יָבוֹא לְזַכֵּר אֶת
עֲבוּדָתוֹ יַתְבָּרָךְ, וּמִשָּׁם יִשְׁפַּע עָלָיו שְׁפַע שֶׁל
קִדְשָׁה וְתוֹרָה. וְנֶאֱמַר גַּם כְּשִׁיחֹזֵר לְמִקְוָמוֹ
וְיַעֲסֹק בַּעֲבוּדַת הָאָרֶץ, לֹא יִשְׁקִיעַ כָּל מוֹחוֹ
וְרִאשׁוֹ בָּזָה, וְיַעֲסֹק בָּזָה רַק בְּכַדִּי פְרִנְסָתוֹ,
וּבִשְׂאֵר הַזְּמַן יַעֲסֹק רַק בַּתּוֹרָה וַעֲבוּדָה].

וְעַל פִּי זֶה יִבְאֵר יִפָּה עֵנִין סְמִיכוֹת פְּרִשֶׁת
זְכִירַת עֲמֶלֶק לְפָרִשֶׁת בְּכוּרִים, דִּהְיָה
הַחֲטָא שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁעַל יָדוֹ בָּא עֲמֶלֶק
הִיָּה בְטוּל תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חז"ל (ילקוט
שמעוני רמז רסא, רסג) "וַיִּלָּחֶם בְּרַפְּיָדִים"
(שמות יז, ח) לִפְנֵי שִׁרְפוֹ יְדֵיהֶם מִדְּבַרִי
תּוֹרָה, וְעַל יְדֵי מִצְוֹת בְּכוּרִים מְתַקְּנִים פָּגָם
זֶה, כְּאָמֹר.

בכח לימוד התורה מעוררים הרחמים

וְהָיוּ "הַגְּדִתִּי הַיּוֹם לַה' אֱלֹהֶיךָ" וְגו',
ד'הַיּוֹם' רוּמְזוֹ לַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
"כִּכְלֵל הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי נָתַן לְפָנֶיכֶם
הַיּוֹם", וְכֵן "רַק הַשְׁמֹר לָךְ וּשְׁמֹר נִפְשְׁךָ
מֵאֵד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ
עֵינֶיךָ, וְגו', יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי ה'
אֱלֹקֶיךָ בְּחֹרֵב" (דברים ד, ח-י), דְּבִשְׁעָה
שֶׁמִּבִּיא הַבְּכוּרִים אוֹמֵר לִפְנֵי ה', שְׁעָתָה
הוּא נִזְכָּר בְּקִבְלַת הַתּוֹרָה בְּמַעֲמַד הַר סִינַי,
שָׁבוּ נֶאֱמַר "וְתִגִּיד לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל" דְּבוּר
קָשָׁה, אֵף עַל יְדֵי לְמוּד הַתּוֹרָה נִתְהַפֵּף הַכֵּל

לטובה, ואפשר להמתיק את הדינים
בשרשם, בבחינת לעמד בתפלה מתוך
דברי תורה (ירושלמי ברכות א, א) [שהדברי-
תורה נעשים בבחינת תפלה, שמעוררים
רחמים, כי בעת שישראל עוסקים זה
בזיתו וזה בכרמו, מתעורר עליהם קטרוג
'תורה מה תהא עליה' חס ושלום, אך
לאחר שמקבלים עליהם לעסק בתורה, אז
נהפך בחינת 'והגדתי' מדברים הקשים
כגידין שהם הענשין של התורה (כמ"ש
רש"י שם), לבחינת 'נעם מגדים', וכמו
שמש"ס "השקיפה ממעון קדשך מן
השמים וברך את עמך ישראל", וכמו
שכתב רש"י (בראשית יח, טז, עפ"י מדרש
תנחומא כי תשא יד) כל השקפה שבמקרא
לרעה, חוץ מהשקיפה ממעון קדשך,
שהופך מדת רגז לרחמים].

יתן ה' שנוזכה להפקד בדבר ישועה
ורחמים בימי הרחמים והרצון, אמן
כן יהי רצון.

וענית ואמרת לפני ה' אלקיך ארמי אבר
אבי וגו' (כו, ה).

בר"ש ז"ל וענית לשון הרמת קול, ויש
לבאר מדוע דוקא במצות בכורים
מצינו ענין הרמת הקול, גם מהו הדגש
'לפני ה' אלקיך', הלא כבר נאמר 'וקמת
ועלית אל המקום אשר יבחר ה'".

ונבאר על דרך דברי ב"ק אאמו"ר וצללה"ח,
שעמד בדבריו על הנאמר 'ארמי
אובד אבי' וגו' מה ענינו למצות בכורים.
ובאר בזה, דהנה ידוע בענין הסתרת פנים,
אשר אף אם האב כועס על בנו, מכל מקום
אם עדין על כל פנים עומד על ידו, יוכל
הבן עדין לצעק 'אבי', אף באם חס ושלום
מתרחק ממנו לגמרי, אז לא יוכל כבר אף
לצעק אליו. וענין קלפת לבן הארמי היה
להכניס כפירה, וזהו 'ארמי אובד אבי'
שרצה להשכיח מאתנו לגמרי את אבינו
שבשמים, ולהרחיקם לגמרי למדרגה כזו
שאף לא יוכל לצעק 'אבי'. ועל ידי מצות
בכורים שמביאים אל הכהן בבית המקדש,
ומקדישים ראשית פרי יגיעתם לה' יתברך
שמו, בזה מתקנים זאת המדה, עד כאן תרף
דבריו הקדושים.

תקיעת שופר - צעקת בן המלך בקול פשוט

ונבאר הענין ביתר באור. דהנה איתא
בספרים הקדושים (אור המאיר
לראש השנה ד"ה הבן יקיר, ועיין נחלי בינה
לראש השנה מאות קלט עד קנה וש"נ) לבאר
ענין תקיעת שופר, על פי משל לבן מלך
שהועידו המלך לגדולות, ולמדו נימוסי
וגנוני המלוכה, להיות כל שיחו והנהגתו
כראוי לבן המלך המתגדל בבית המלך,
שכל דבריו דברים ישרים והנהגתו בדרכי
נימוס. ולימים נסע הבן לכפר נדח
ונשתתה שם שנים הרבה, ונתגדל בין
אנשי הכפר ולמד מדרכיהם, עד שהיתה
כל הנהגתו ושיחו כאחד מהם. וכאשר

הוא כָּאִמּוֹר, שְׁכִינָן שְׁנִשְׁכַּח מֵאֲתָנוּ לְשׁוֹן הַמֶּלֶךְ, וְאֵין בְּכוֹחֵנוּ לְהִיּוֹת הָאֲמִירָה כְּרֹאוֹי לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים, לְזֶה נָתַן לָנוּ הַכֹּחַ שֶׁל שׁוֹפֵר שְׁמוּרָה עַל קוֹל פָּשׁוּט, כִּי קוֹל פָּשׁוּט מֵאִישׁ יִשְׂרָאֵל הֵבֵא מַעֲמֵק הַלֵּב חֲשׁוֹב מְאֹד בְּשָׁמַיִם, וְזֶהוּ עֵקֶר הַתְּפִלָּה, וּבְזֶה נָתַן לָנוּ עֲצָה נְכוֹנָה אִיךָ לְהַעֲלוֹת כָּל הָאֲמִירוֹת וְהַתְּפִלוֹת לְרִצּוֹן.

‘וענית ואמרת’ - בקול פשוט בהכנעה

וּבְזֶה אֶפְשָׁר לִישֹׁב מֵה דְאִיתָא בְּסִפְרֵי (בְּנוֹסחא יִשְׁנָה) עַל הַפְּסוּק “וְהָיָה כִּי תִבּוֹא אֶל הָאָרֶץ”, אֵין ‘וְהָיָה’ אֵלֹא מִיד כִּי תִבּוֹא אֶל הָאָרֶץ, שְׁלֹכְאֹרָה הַדְּבָרִים מְקֻשִּׁים מְאֹד, דִּהְיָא נֶאֱמַר בְּסִמּוּךְ ‘וִירְשִׁתָּהּ וְיִשְׁבְּתָהּ בָּהּ’, וּפִרְשׁ רַשִׁי שְׁלֹא נִתְחַיְבוּ בְּכַוִּנָּה אֵלֹא אַחֲרֵי יִיד שְׁנָה שְׁכַבְשׁוּ וְחִלְקוּ.

אִךְ הִנֵּה עֵקֶר עֲנִין הַכְּבוֹרִים הוּא מֵה שְׁנֵאֲמַר ‘וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ’, וּפִרְשׁ רַשִׁי ז”ל לְשׁוֹן הִרְמַת קוֹל, הִינּוּ שְׁכַפְשָׁר רֹאֵה חֶסֶד ה’ בְּצִמְחַת רֵאשִׁית פְּרִי בְּכוֹרֵיו, וְרֹאֵה בְּחוּשׁ כִּי ה’ הוּא הַנוֹתֵן לוֹ הַכֹּל, מִמִּילָא כְּאִשֶּׁר מְקִים מִצְוֹת בְּכוֹרִים וּמִבֵּיא פְּרִי אֲדָמָתוֹ, מִפִּיר וְיִוֹדַע נֶאֱמָנָה כִּי בַעֲצָם אֵינוּ נֹתֵן מֵאוּמָה מְשָׁלוֹ, אֵלֹא “כִּי מִמֶּךָ הַכֹּל וּמִיָּדְךָ נִתְּנוּ לָךְ” (דְּבָרֵי הַיָּמִים א, כט, יד), וּמִמִּילָא אֵין דִּי מַלִּים בְּפִיר לְשַׁבֵּחַ עַל חֶסֶדִי הַמְּקוֹם, וְעַל כֵּן עֲוֹנָה בְּהִרְמַת קוֹל, הִינּוּ שְׁנוּשָׂא קוֹלוֹ הַפָּשׁוּט מַעֲמֵק הַלֵּב, בְּהַכְנָעָה וּבְשִׁבְרוֹן לְבוֹ לִפְנֵי יְתִבְרָךְ, כְּעֵין עֲנִין הַקּוֹל הַפָּשׁוּט דְּשׁוֹפֵר הַנִּזְכָּר. וְזֶהוּ הַמְּכֻוֹן בְּלִשׁוֹן

נִתְעוֹרֵר וְחִפְץ לְשׁוֹב אֶל אֲבִיו הַמֶּלֶךְ כְּבִרְאשׁוֹנָה, רֹאֵה כִּי שְׁכַח לְגַמְרֵי לְשׁוֹן הַמֶּלֶךְ וְאֵינוּ יָכוֹל כָּלֵל לְדַבֵּר בְּאוֹתוֹ הָאֶפֶן אֲשֶׁר לְמַדּוֹ הַמֶּלֶךְ בְּלִשׁוֹן צָחָה וּנְקִיָּה, וְעַל כֵּן אֵין מִתְקַבְּלִים דְּבָרָיו לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ כָּלֵל. וּמִשְׁהִשִּׁיב זֹאת אֶל לְבוֹ, הַתְּחִיל לַעֲצֹק מִתּוֹךְ עֵמֶק הַלֵּב בְּקוֹל צִעֲקָה מְרָה בְּלִי שׁוֹם דְּבוּרִים, וּמִיד נִכְמְרוּ רַחֲמֵי הַמֶּלֶךְ וְשַׁעַה לְקוֹלוֹ וּפְנָה לְקָרְבוֹ שׁוֹב וּלְמַלֵּא כָּל מִבְּקָשׁוֹ.

וּכְמוֹ כֵּן הוּא עֲנִין הַשׁוֹפֵר, כִּי בְּמִשְׁךְ הַשְּׁנָה אָנוּ שׁוֹגִים בְּדַרְכֵי הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִשְׁתַּקְּעִים בְּהִבְלִי, עַד שְׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִים אִיךָ לְהַתְּפִלֵּל לִפְנֵי ה’ כְּרֹאוֹי, כְּאִשֶּׁר כָּל אֶחָד יוֹדַע בְּנִפְשׁוֹ אִיךָ הִיוּ נִרְאִים אֲצִלוֹ הַתְּפִלוֹת בְּמִשְׁךְ כָּל הַשְּׁנָה וְכֵן הַתּוֹרָה וְהַעֲבוּדָה וְכִיּוּצֵא בְּזֶה, וְעַל כֵּן בְּסוֹף הַשְּׁנָה בְּהִתְקָרֵב יוֹם פְּקִידָתָנוּ וּבָאִים אָנוּ לְהַמְלִיךְ אֶת הַבוֹרָא וְלְהַזְכִּיר עֲצָמָנוּ לְטוֹבָה לִפְנֵינוּ, אֵין אָנוּ מַכִּירִים הַלְּשׁוֹן, וְאֵין לָנוּ אֵלֹא לְתַקַּע בְּשׁוֹפֵר שֶׁהוּא קוֹל פָּשׁוּט, וְאֵת זֹאת מְקַבֵּל הַמֶּלֶךְ ה’ לְרִצּוֹן, כִּי זֶה חֲשׁוֹב וְחַבִּיב לִפְנֵינוּ בְּיוֹתֵר, וְזֶהוּ גְנוּחֵי גִנּוּחַ וְיִלּוּלֵי יִלֵּל (ראש השנה לד, א) קוֹל הַיּוּצֵא מַעֲמֵק הַלֵּב.

וְזֶהוּ פִּרְוֶשׁ הַגְּמָרָא (ראש השנה טז, א) אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמְרוּ לִפְנֵי מַלְכוּיּוֹת זְכוֹרֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת, מַלְכוּיּוֹת כְּדִי שְׁתַּמְּלִיכוּנִי עֲלֵיכֶם, זְכוֹרֹנוֹת כְּדִי שְׁיַעֲלֶה זְכוֹרֹנְכֶם לִפְנֵי לְטוֹבָה, וּבִמָּה בְּשׁוֹפֵר. וְיֵשׁ לְהַבִּין, דְּתַחֲלָה אִיתָא ‘אָמְרוּ לִפְנֵי’ עַל יְדֵי אֲמִירָה, וּלְבִסּוֹף מְסִים ‘וּבִמָּה בְּשׁוֹפֵר’. אִךְ

הפסוק 'וענית ואמרת' בקול פשוט החביב ומתקבל ביותר 'לפני ה' אלקיך', אשר הוא מבין תעלומות לבו על ידי הקול האמתי הזה הבוקע ממעמקי הלב.

ובזה מובן שענין זה התחיל תכף ומיד כאשר נכנסו לארץ, אשר אז תלו עיניהם לה' יתברך ולחסדיו עד שיזכו לישב כל אחד בארצו, וכבר מאז נתנו אל לבם כי כל מה שתתן הארץ יכולה להם הכל הוא מחסדי ה' יתברך, על כן כבר אז היה שיך אצלם ענין הבכורים, וענין 'וענית ואמרת' בהרמת קול פשוט, שהוא בלי מלים רק קול הנשא מעמקי הלב לפני ה', להודות לו על כל הטוב כי ממנו הכל, דאף שעדיין לא יכלו לקים בפעל מצות בכורים 'אשר תביא מארצך', מכל מקום את עקר ענין הבכורים שהוא שיתן אל לבו כי אינו פועל מאומה בכוחו, זה היה שיך ביותר גם טרם כבשו וחלקו, בהרמת קול פשוט לפניו יתברך על חסדיו, בלי שום מלים ובלי שום מתנות. וזהו הכונה 'לפני ה' אלקיך', כי מאוד חשוב וחביב לפניו יתברך ענין הרמת קול הפשוט, שעולה ומתקבל לרצון לפני ה' יתברך, כענין קול השופר, ונקדת האמת הזאת הוא חיוב תמיד ובכל התפלות, גם קדם שכבשו וחלקו.

להתפלל בבחינת קול פשוט

ובזה יתבאר גם מאמר מדרש תנחומא (פרשה זו א), צפה משה ברוח הקדש

שבית המקדש עתיד לחרב והבכורים עתידין לבטל, עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין שלש תפלות בכל יום. וצריך באור מה שיכות ענין התפלות להיותם במקום הבכורים. ועוד, דהרי בגמרא (ברכות כו, ב) איתא שהאבות תקנו התפלות, ולא משה. אף לדברינו יבאר, שהרי עקר ענין הבכורים הוא ההודאה בהכנעה והרמת קול פשוט, וזהו יסוד גדול בתפלה,

ובענין השופר שהוא גנוחי גנח וילולי ליל מעמק הלב, וענין זה תקן והשריש משה רבנו עליו השלום שבדרך זה יתפללו שלש התפלות אשר יסדום האבות מכבר.

ועל פי זה יש לפרש מה שנאמר להלן (כו, טו) "השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל וגו', ויש לדקדק מדוע נזכר כאן דיקא הרקיע הנקרא 'מעון'. ויש לומר בזה, דהנה אמרו בגמרא (חגיגה יב, ב) מעון שבו כתות של מלאכי השרת שאומרות שירה בלילה וחשות ביום מפני כבודן של ישראל, וזאת היא מחמת גדל מעלת הקול הפשוט הבא מלב נשבר, ומבאר היטב מה שנזכר כאן דיקא הרקיע 'מעון' בענין הבכורים אשר ענינם הוא הקול הפשוט 'וענית ואמרת', אשר על זה ממשיך ואומר 'ארמי אויב אבי', שרצה להשפיע מאתנו את אבינו שבשמים מכל וכל עד שלא נוכל חס ושלום אפלו לצעק 'אבי אבי', ועל ידי

הקול הפשוט מעמק הלב באמת עולים
לרצון כל התפלות.

[*] **ובאפן** אחר יש לפרש הכתוב
"השקיפה ממעון קדשך מן
השמים וברך את עמך ישראל", וצריך
להבין כפל הלשון 'ממעון קדשך מן
השמים'. ואפשר לומר בהקדם דברי
המהר"ל (גבורות ה' פרק נח) שכתב וזה
לשוננו, דע כי העולם הזה הוא עולם
הטבע, וכאשר הביא השם יתברך הנסים
על מצרים, הביא אותם מעולם העליון הוא
עולם הנבדל אשר משם באים הנסים,
ולעולם תמצא כי הדבר שהוא קדוש ונבדל
לגמרי הוא העשירי, כי העשירי תמיד קדש
לה' (ויקרא כו, לב) וכו', ומפני כך כאשר
הביא השם יתברך הנסים מן העולם
הקדוש הנבדל אל עולם טבע החמרי היו
עשר, כי מדרגת עולם הנבדל שהוא נבדל
מן עולם הטבע נחשב עשר נגד עולם הזה,
כי העשירי הוא הקדש, עד כאן דבריו.
והנה על דרך זה מצינו דלשון 'מן השמים'
נאמר על הנהגה נסית, כמו שמצינו אצל
אליהו שנאמר בו (מלכים ב א, י) "ותרד אש
מן השמים" להראות הנהגה נסית.

ועל פי זה יש לומר, דפרוש 'מעון קדשך'
הוא על דרך דאיתא בפי"ל (חגיגה יב,
ב) מעון שבו כתות של מלאכי השרת
שאומרות שירה בלילה וחשות ביום מפני
כבודן של ישראל, ופרש רש"י מפני

כבודן של ישראל שמקלסין בתפלתן
ביום, ועל ידי מתנות עניים ומתנות כהנה
כתות מלאכי השרת חשות, וזוכים ישראל
לשפע מיוחד מן השמים בדרך של הנהגה
נסית (מעין זה פירש בכלי יקר). וביחוד כעת
כתות מלאכי השרת חשות, לפי שאנו
מתפללים בכונה בימים אלו בלב נשבר,
לכן אנו מבקשים שבזכות זה נזכה לשפע
גדול מן השמים וישפע לנו שפע גדול
להתנהג עמנו במדה נסית, ונתברך בכל
מלי דמיטב.]

והנה קוראים פרשה זו בימים הללו
שתוקעין בשופר, בכדי שנתן אל
לבנו עם תקיעת השופר, שהעקר הוא
לחשב חשבוננו של עולם, להיות בבחינת
ילולי ילל, שנצטק אל ה' מעמק הלב, ואז
יקבל ברצון כל תפלותינו, ונושע בכל
מלי דמיטב, ונזכה לכתובה וחתומה
טובה, אמן:

וענית ואמרת לפני ה' אלהיך ארמי אבד
אבי וירד מצרימה, וגו' ויהי שם לגוי גדול
עצום ורב (כו, ה)

פרש רש"י, מזכיר חסדי המקום ארמי
אובד אבי, לכן בקש לעקר את הכל
כשרדף אחר יעקב. וירד מצרימה, ועוד
אחרים באו עלינו לכלותנו, שאחרי זאת
ירד יעקב למצרים. [ויהי שם לגוי גדול

זה הוא רוצה להפריע לכל המשך עבודת ה' שלאחר מכן.

ועל פי זה נבוא להתבונן בענין מלחמת עמלק, דהנה אמרו חז"ל (במדבר רבה יג, ג, וכ"ה ברש"י דברים כה, יח) שהיה חותך מילות וזורק כלפי מעלה, ויש לומר דמה שהיה זורק מילות דוקא, הוא מחמת שברית מילה היא המצוה הראשונה שאיש ישראל מקים בחייו, וכיון שהכל הולך אחר ההתחלה כאמור, לכן עמלק שרצה לקרר את ישראל מקיים כל המצוות, כמאמר הכתוב "אשר קרף בדרך" מלשון קרירות (לעיל כה, יח), על כן נלחם כנגד מצות מילה אשר היא מצוה ראשונה שמקיים איש ישראל מיד סמוך ללדתו.

ובזה מבאר הסמיכות של מצות בכורים עם מעשה עמלק, כי ענין בכורים הוא גם כן הראשית, שפאשר איש ישראל זוכה אחרי יגיעות עצומות בעבודת האדמה לראות פרות, צריך להפריש מיד הראשית ולהביאו לפני ה' ולמסר הכל לכבוד הבורא יתברך שמו, ועל ידי שמתקן הראשית ומקדישו לה, יבוא בנקל לקיים שאר כל המצוות להיות לרצון לפני אדון הכל. ומבאר לנכון שיכות מלחמת עמלק ומצות בכורים, כי שניהם נסובו על ענין ההתחלה בעבודת ה'.

ובזה יתבאר מאמר המדרש הנזכר, שצפה משה ברוח הקדש שבית המקדש עתיד לחרב והבכורים עתידין לבטל, והיה

עצום ורב. וירעו אתנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבדה קשה. ונצטק אל ה' אלקי אבותינו וישמע ה' את קולנו וגו'. ולכאורה היה לו להזכיר רק ענין יציאת מצרים וביאת הארץ, ומדוע צריך להזכיר 'ארמי אוֹבֵד אֲבִי, ומה שיכות יש לזה עם ענין הבאת הבכורים.

ובמדרש תנחומא (תבא א) איתא, צפה משה ברוח הקדש שבית המקדש עתיד לחרב והבכורים עתידין לבטל, עמד והתקין להם לישראל שיהיו מתפללין שלש פעמים בכל יום, וצריך להבין מה ענין תפלה לבכורים.

עוד צריך לבאר סמיכות סיום פרשת כי תצא בענין מעשה עמלק, למצות הבכורים האמורה בתחלת פרשה זו, וכנודע מחז"ל (ברכות כא, ב) דדרשין סמוכים.

עמלק ויצר הרע נלחמים כנגד קדושת הראשית והנראה בזה, כי הנה נודע מצדיקים שהכל הולך אחר הראשית, הן ראשית היום והן ראשית המעשה, דכאשר זוכים להקדיש ראשית היום לתורה ולתפלה, אזי ממילא נמשך גם כל הנהגת היום בקדושה ועבודת ה' כדבעי, ועל דרך זה הוא בכל דבר וענין, שהראשית קובע הרבה ומשפיע על כל הדבר. ועל כן אמרו חז"ל שכל ההתחלות קשות (מכילתא פרשת בחדש ב), דבהיות שזהו היסוד לעבודת ה', על כן היצר הרע מתגבר ומקשה דוקא את ההתחלה, שכן על ידי

כְּרָאוּי, וּבְזָכוֹת זֶה נִזְכָּה לְשָׁנָה טוֹבָה
וּלְבִיאת גּוֹאֵל, אֲמֵן כֵּן יִהְיֶה רְצוֹן:

הַשְׁקִיפָה מִמַּעוֹן קִדְשֶׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם וּבִרְךְ
אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל וְגו' (כו, כט).

הִנֵּה אֵינִי בְּחַיִּי"ל (חגיגה יב, ב), דִּישָׁנָם
שִׁבְעָה רִקְיעִים וְאַחַד מֵהֶם נִקְרָא
מַעוֹן, וַיֵּשׁ לְדַקְדֵּק מִדּוּעַ נִזְכָּר כָּאֵן דּוֹקָא
הַרְקִיעַ הַנִּקְרָא מַעוֹן. וְכֵמוּ כֵּן גַּם בְּשִׁמְחַת
חֲתָן וְכֻלָּה מְצִינּוֹ שְׂאוֹמְרִים 'שֶׁהַשְּׂמִיחָה
בְּמַעוֹנוֹ, וְצָרִיךְ בְּאוֹר לְמָה מְזַכֵּרִים בְּזֶה
מַעוֹן דּוֹקָא.

וְהִנֵּה אָמְרוּ חַיִּי"ל (משנה מעשר שני ה, יג) עַל
זֶה הַפְּסוּק, "וּבִרְךְ אֶת עַמְּךָ אֶת
יִשְׂרָאֵל" בְּבָנִים וּבְכָנוֹת, וְצָרִיךְ בְּאוֹר. הַגֵּם
שֶׁאֶפְשָׁר לִישֵׁב שֶׁבְּהִכְרַח יֵשׁ לְדַרְשׁ כֵּן וְלֹא
לְדַרְשׁ זֹאת עַל בְּרָכָה בְּפִרוֹת הָאָרֶץ וּבִמְמוֹן,
מִשּׁוּם דָּאֵלוּ נִכְלָלוּ כָּכָר בְּאָמְרוֹ "וּבִרְךְ וְגו'
וְאֵת הָאֲדָמָה", מִכָּל מְקוֹם יֵשׁ לְהִבִּין מֵה
עֲנִין בְּרָכָה בְּבָנִים וּבְכָנוֹת לְעֲנִין מַצּוֹת
בְּכּוֹרִים, וְמֵה זֶה שֶׁבְּזָכוֹתָהּ מִבְּקָשִׁים וּבִרְךְ
אֶת עַמְּךָ בְּבָנִים וּבְכָנוֹת.

וּבְמֵאמָר הַכָּתוּב "וְהָיָה כִּי תִבּוֹא אֶל הָאָרֶץ
אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה
וִירְשָׁתָהּ וַיִּשְׁבֶּתָּ בָּהּ" (כו, א), צָרִיךְ בְּאוֹר
אֲרִיכוֹת הַלְשׁוֹן 'אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
נַחֲלָה וִירְשָׁתָהּ וַיִּשְׁבֶּתָּ בָּהּ' שֶׁהוּא כְּמִיתָר,
וְלֹא מְצִינּוֹ כֵּן בְּשֶׁאֵר מַצּוֹת כִּיּוֹצֵא בְּזֶה.

יֵרָא הַיָּאךְ יִשְׁאָבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַכַּחַ
לְהַקְדִּישׁ הָרֵאשִׁית לַה'. לָכֵן עָמַד וְהִתְקִין
לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל שִׁיקְדִּישׁוּ הָרֵאשִׁית לַה' בְּכַחַ
הַתְּפִלָּה הַנֶּאֱמָרָת בְּרֵאשִׁית הַיּוֹם, כִּידּוּעַ
מֵאֲמַר חַיִּי"ל (ברכות ה, ב) עַל תְּפִלָּתִי שֶׁתִּהְיֶה
סְמוּךְ לְמִטָּתִי, וְעֵינַי שָׁם דַּעַת רַשִׁי וְ"ל
שֶׁאֶפְלוּ לְלַמֵּד אֶסּוּר קִדְּם הַתְּפִלָּה, וְהֵינּוּ
שִׁיקְדִּישׁ מִיַּד רֵאשִׁית הַיּוֹם לְתַפְלָה, וַיִּמָּסֵר
רֵאשִׁית הַיּוֹם לְכָבוֹד הַבּוֹרָא וּלְבָטֵל עֲצָמוֹ
לְגִמְרֵי לַה' יִתְבָּרַךְ, וְעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה נִמְשָׁךְ
שָׁאֵר הַיּוֹם לְטוֹבָה.

וּבְזֶה יֵשׁ לְבָאֵר מֵה שֶׁקְרִיאַת פְּרִשְׁת בְּכוֹרִים
מִתְחִיל מַעֲנִין 'אַרְמִי אוֹבֵד אֲבִי, כִּי
לָכֵן בִּקֵּשׁ לַעֲקֹר אֶת הַכֹּל בְּזֶה שֶׁרָדַף וְעֲצַר
אֶת יַעֲקֹב אֲבִינוּ, כִּי בְּזֶה נִתְכַּנֵּן לְהַתְּגַבֵּר
דּוֹקָא עַל הָרֵאשִׁית וְעַל יְדֵי זֶה זָמַם חֵס
וְשָׁלוֹם לַעֲקֹר אֶת הַכֹּל, דִּיעֲקֹב אֲבִינוּ עָלָיו
הַשָּׁלוֹם הָיָה רֵאשִׁית וִיסוּד ה' שִׁבְטֵי קֹה'
אֲשֶׁר מֵהֶם יֵצְאוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן נִתְגַּבֵּר
בִּיּוֹתֵר לְקַלְקֵל הַהִתְחַלָּה וּבְזֶה לְגֵרִם קִלְקוּל
לְהַכֵּל. וְעַל כֵּן בַּעַת שְׂזוּכִים לְהִבְיָא בְּכוֹרִים
וּמֵרִאִים בְּזֶה גִדֹּל כַּח הָרֵאשִׁית, וְכֵמָה גִּדּוּל
כַּח הָרֵאשִׁית וְהַהִתְחַלָּה, אֲשֶׁר עַל יְדֵי זֶה
מִמִּילָא נִמְשָׁךְ כָּל שָׁאֵר הַיּוֹם וְהַזְמָן לַעֲשׂוֹת
רְצוֹן הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, נִצְטוּיֵנוּ לְהִזְכִּיר
אֲז עֲנִין זֶה.

וּבְעֵמָדָנוּ עֵתָה בְּסוּף הַשָּׁנָה, צְרִיכִים
לְהִרְבּוֹת בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת, כִּדִּי
שְׁעַל יְדֵי זֶה נִבּוֹא לְהַתְחִיל הַשָּׁנָה הַבָּאָה
כְּרָאוּי בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, שִׁיְהֶה הָרֵאשִׁית

ענין מצות בימורים - לזכור תכלית ירושת הארץ

אך יש לבאר זאת, בהקדם לבאר ענין מצות בכורים. והענין הוא, דהנה ידוע כי מצות ישוב ארץ ישראל איננה בכדי שיהיה לבני ישראל חלקת אדמה ומקום משלהם ככל הגויים חלילה, אלא עקר המכון במה שנתן לנו הקדוש ברוך הוא את ארץ ישראל, הוא כמאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים קה, מד-מה) "ויתן להם ארצות גוים וגו' בעבור ישמרו חקיו ותורתיו ינצרו", דקדשת ארץ ישראל מסייעת לעבודת ה' יתברך ולקיום מצוותיו.

מכת הקדוש ברוך הוא שהבטיח לאברהם אבינו עליו השלום לתת לנו את הארץ, ובכוחו נכבשה הארץ ולא בכח בשר ודם. ועל כן מדגיש הפתוב "אשר ה' אלקיך נתן לך וירשתה וישבת בה", הינו שאף שתכבש את הארץ ותשב בה תזכור כי ה' יתברך לבד הוא הנותנה לך, ואף כאשר ישובו איש תחת גפנו ותחת תאנתו, יזכרו הרוחניות והקדשה של ארץ ישראל, אשר הוא התכלית המכון בנתינת הארץ.

חיבת הארץ - מצד הרוחניות והקדושה שלה

ובזה יתבאר לשון הפתוב "אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה", שלכאורה תבת 'נחלה' מיתרת, אך הפונה בזה לומר, כי עקר מה שהקדוש ברוך הוא נותן לכם את הארץ הוא לא רק הירשה והישיבה בה בגשמיות, אלא העקר הוא הרוחניות וקדשת ארץ ישראל, שתהיה בבחינת 'נחלה' שאדם קונה בירשה אותה גם בלא שיחזיק בקרקע, וגם כאשר לא תשבו בה תהיה דעתכם קשורה אליה, וכנחלה החביבה לו לאדם שדעתו עליה לשמרה וליפותה אף כשאינו עליה, כמו כן צריך שבעת קיום המצוות תהא תשוקתנו לארץ ישראל, ואשר זהו בודאי לא תשוקה לקרקע של הארץ גרידא ולהגשמיות חס ושלום, אלא מצד קדשת ארץ ישראל, ומצד שבית המקדש של מטה מכון כנגד בית המקדש של מעלה כמאמר חז"ל (תנחומא ויקהל ז), וכדמצינו

וזהו ענין מצות בכורים, שלאחר שבע שנים שכבשו ושבע שחלקו, וישבו בארץ איש תחת גפנו ותחת תאנתו, היו יכולים לבוא לשכח חס ושלום את ה' יתברך הנותן להם כל זאת, כמאמר (דברים ח, יא, יב, יז) "השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך וגו', פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת וגו' ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה", לזאת באה מצות בכורים, שכאשר אחרי יגיעה רבה ועצומה זכה עתה לפרות טובים ונאים, צריך להפריש הראשית לה' יתברך, ולקח אלו הפרות להעלותם למקדש ולתנם לכהנים עובדי ה', מתוך שידע נאמנה כי הארץ ופרותיה לא מכוחו ומשלו הם אלא רק מתנת ה' הנותן לו. ואף שכבשו ונתישבו כל אחד בארצו, צריך לידע ולהכיר ש"ה' איש מלחמה" (על פי שמות טו, ג), וירשת ארץ ישראל באה רק

(ברכות ל, א) שְׁהִמְתַּפַּלל צָרִיךְ לְכוֹנֵן לְבוֹ
לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלִירוּשָׁלַיִם.

בגלות אנו משתוקקים לקיים המצוות
בארץ בשלימות

וְחָנָה מְצִינוּ בְּרַשׁ"י ז"ל וּבִסְפָּרִי (עקב מג)
עַל הַפֶּסוּק (דברים יא, יח) "וְשִׁמְתֶם אֶת
דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְכֶּם", אָף לְאַחַר שֶׁתִּגְלוּ
הָיוּ מְצִינִים בְּמִצְוֹת הַנִּיחוּ תַּפְלִין וַעֲשׂוּ
מְזוּזוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ לָכֶם חֲדָשִׁים
כְּשֶׁתַּחֲזְרוּ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ירמיהו לא, כ)
"הַצִּיבִי לָךְ צִיּוֹנִים". וּמִבָּאֵר מִזֶּה, שֶׁאָף
שְׁחִיבוּ קִיּוֹם הַמִּצְוֹת שֶׁהֵם חֹבֶת הַגּוֹף הוּא
גַּם בְּחוּצָה לְאֶרֶץ (קדושין לו, ב), מִכָּל מָקוֹם
כָּל קִיּוֹם הַמִּצְוֹת שֶׁם הוּא רַק בְּבַחֲיִנַת
חֲנוּף, אֲבָל עַקֵּר קִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הוּא
בְּאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ. וְצָרִיךְ לְהִבִּין זֹאת, וְכִי
בְּהִיּוֹתָם בְּגִלוֹת נִפְטְרוּ מִהַמִּצְוֹת. אָף לְפִי
הָאִמּוֹר יֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁאֵין כּוֹנֵן הַסְּפָרִי שְׁחִיבוּ
הַמִּצְוֹת (של חובת הגוף) בְּחוּצָה לְאֶרֶץ הוּא
פְּחוֹת מִהַחֲיּוּב בְּאֶרֶץ, אֲלֹא אֲדַרְבֵּה לּוֹמֵר
שֶׁגַּם בְּחוּצָה לְאֶרֶץ צָרִיךְ לִהְיוֹת קִיּוֹם מִצְוֹת
ה' בְּאִפְּן כִּזֶּה שֶׁנִּשְׁתַּוְּקָק לְקַדְּשֵׁת אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל, וְשֶׁנִּצְפָּה מִתִּי יְבוֹא לִיְדִינוּ וְנִקְיִם
אֵלוֹ הַמִּצְוֹת בְּאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ בְּדִבְקוֹת
הַבּוֹרָא, אֲשֶׁר זֶהוּ הַתְּכֵלִית הַנִּרְצָה.

וְעַל פִּי זֶה יִתְבָּאֵר מֶה שֶׁעֲמַדְנוּ לַעֲלִי, מִדּוּעַ
נִזְכָּר כָּאֵן בְּפֶרֶשׁת בְּכוֹרִים דּוֹקָא הֶרְקִיעַ
הַנִּקְרָא מְעוֹן, דִּהְנָה אָמְרוּ חז"ל (חגיגה יב, ב)
מְעוֹן שָׁבוּ כְּתוּב שֶׁל מִלֵּאכִי הַשֶּׁרֶת
שְׁאוּמְרוֹת שִׁירָה בְּלִילָה וְחֻשׁוֹת בְּיוֹם מִפְּנֵי

כְּבוֹדֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁמְקַלְסִין בְּיוֹם, וְעֵנִין מֶה
שְׁחֻשׁוֹת מִפְּנֵי הַקְּלוּס שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּעֶסְקָם
בְּתוֹרָה וְתַפְלָה בְּיוֹם, הוּא עַל פִּי הַנִּזְכָּר
לַעֲלִי, דְּמַעֲלַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיא מֶה שֶׁאָף
בְּעֵת יְשִׁיבָתָם וְהַמִּצְוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי
זוֹכְרִים כִּי ה' הוּא הַנּוֹתֵן לָהֶם הַכֹּל, וְיוֹדְעִים
וּמִפְּרִים הַתְּכֵלִית הַמְּכוֹן שֶׁהוּא לְקִיּוֹם
מִצְוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ, וְזֶהוּ מַעֲלַת קְלוּס וְעִבּוּדַת
בְּנֵי הָאָדָם יוֹתֵר מִמִּלֵּאכִי הַשֶּׁרֶת. וְלִכֵּן בְּעֵת
הַבָּאָת בְּכוֹרִים מִבְּקָשִׁים 'הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן
קִדְשֶׁךְ' דְּבִרְקִיעַ מְעוֹן שֶׁם נִפְרָ כְּבוֹדֵן
וּמַעֲלָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁזוֹכְרִים אֶת ה' גַּם
מִתּוֹךְ הַמִּצְוֹת בְּאֶרֶץ וּבְגִשְׁמִיּוֹת, וְיוֹדְעִים
נֶאֱמָנָה כִּי הַכֹּל אֶתָּה לְבַד נּוֹתֵן לָהֶם, וְעַל כֵּן
'וּבִרְךָ אֶת עַמְּךָ' וְגו'.

וּבְזֶה יִתְבָּאֵר לְשׁוֹן הַפֶּתוּב 'וְהָיָה', שֶׁכָּתַב
בְּאוֹר הַחַיִּים הַקְּדוּשׁ, אָמַר 'וְהָיָה'
לְשׁוֹן שְׁמִחָה, לְהַעִיר שְׁאֵין לְשִׁמְחָה אֲלֹא
בִּישִׁיבַת הָאֶרֶץ, עַל דֶּרֶךְ אָמְרוּ (תהלים קכו, ב)
וְעֵינַי בְּרִכּוֹת לֹא, א) "אֲזִי יִמְלֹא שְׁחוֹק פִּינוּ"
וְגו', עַכְל"ק. וְיֵשׁ לְדַקְדָּק הֵלֵא כָּל מִצְוָה יֵשׁ
לַעֲשׂוֹתָהּ מִתּוֹךְ שְׁמִחָה שֶׁל מִצְוָה, וּמִהוּ גִדֵּל
הַעֲנִין שְׁאֵין לְשִׁמְחָה אֲלֹא בִישִׁיבַת הָאֶרֶץ.
אָכֵן יֵשׁ לוֹמֵר דִּהְמִכּוֹן הוּא עַל יְשִׁיבַת הָאֶרֶץ
בְּאִפְּן הָרְאוּי, שְׁזוֹכֵר אֶת ה' יִתְבָּרֵךְ וְיוֹדֵעַ
שֶׁתְּכֵלִית יְשִׁיבַת הָאֶרֶץ הוּא קִדְּשֵׁת אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר זֶה בָּאָה לְהוֹרוֹת לָנוּ מִצְוֹת
בְּכוֹרִים, כְּאִמּוֹר. וְכֹאֲשֶׁר בָּאִים לְהַבְחִינָה
הַנִּרְצִית הַזֹּאת בְּמִצְוֹת יְשׁוּב הָאֶרֶץ, שֶׁבְּתוֹךְ
הָאֶרֶץ הַגִּשְׁמִיּוֹת זוֹכֵר אֶת ה' יִתְבָּרֵךְ, זֶה
מְעוֹרֵר שְׁמִחָה בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים

ותחתונים, על אשר דרי מטה זוכרים התכלית הנרצה, וזהו והיה לשון שמחה.

‘שהשמחה במעונו’ - כאשר זוכרים תכלית בנין הבית

ובזה יש לבאר הלשון בשמחת חתן נברך לאלקינו שהשמחה במעונו, כי ענין שמחת חתן הוא גם כן על דרך זה, וכמאמר חז"ל (סוטה יז, א) איש ואשה זכו שכינה ביניהם, והינו על דרך "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כה, ח) בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד מישראל, שהתכלית המכון בבניית בית בישראל הוא להיות מדור להשראת השכינה, וכןרמז בלשון רש"י ז"ל (שמות שם) ועשו לשמי בית קדשה. ועל דרך זה יש לרמז במאמר התנא דבי אליהו (רבה פרק יז ע"ן שם) וכיון שאמרו ישראל נעשה ונשמע מיד אמר הקדוש ברוך הוא ועשו לי מקדש, והכונה להמקדש והמשכן שבתוך כל אחד ואחד, הנעשה על ידי היראת שמים שיש בו. וזהו ענין קדימת נעשה לנשמע, על דרך יראתו קודמת לחכמתו, ד'נעשה' מורה על יראת שמים שעל ידה מקים המצוות, ונשמע' מורה על חכמת והשגת התורה, שעל ידי שיראתו קודמת ויכל לבנות בית של קדשה.

ועל כל פנים נמצא שהתפקיד המטל על האיש והאשה הוא לבנות בית לשמו בקדשה, וכאשר גם בגשמיות זוכרים כי העקר הוא הרוחניות, מביא זאת שמחה

נפלאה למעלה וכמבאר. ולכן נזכר כאן הרקיע מעון, שבו מלאכי השרת חשות לשמע קלוסן של ישראל, מה שזוכרים את ה' יתברך אף בהיותם בגשמיות, ועל כן אומרים 'שהשמחה במעונו', כי מה ששמחים בשמחת חתן הוא על מה שנבנה בית של קדשה, ולכן אומרים 'שהשמחה במעונו' ששמחים למעלה ברקיע הנקרא מעון, כששומעין הקלוס מבית של תורה ותפלה בקדשה, ולכן מזכירים לשון זה דוקא, להראות העמק המכון בבניית בית בישראל, וכמה מחיב הדבר אשר מלאכי מרום שמחים לשמע קלוס מבית זה.

ובזה יתבאר מה שאמרו חז"ל וברך את עמך וגו' בבנים ובנות, דכיון שענין מצות בכורים הוא לזכר שישוב הארץ ובניית בתים העקר הוא בשביל הקדשה אשר בזה, ממילא על ידי זה זוכים להתברך בבנים ובנות, בכדי שגם הם ימשיכו דרכנו לזכר את ה' יתברך גם בתוך הגשמיות, על ידי זה החנוך שיהיו רואים בבתים שגדלו בהם, את המסירות נפש לעבודת ה', והמלחמה נגד אותם דעות כוזבות שמדמים שעקר ישיבת הארץ היא לצורך הגשמיות.

ובזמנים אלו אשר אנו צריכים לרחמי שמים, צריכים להרבות בלמוד התורה ברכים, ועל ידי זה נזכה לשמירה, כי תורה מגנא ומצלא (סוטה כא, א), ודוד המלך עליו השלום לא הוה מלאך המות יכיל לה מחמת שעסק בתורה כדאיתא

בשבת (ל, ב), ובזה גם נקרב הגאולה, שאז יקיים בנו (ישעיה נד, יג) וכל בניך למודי ה', ונזכה לשמחת עולמים במהרה, אמן כן יהי רצון:

(*) את ה' האמרת חיים להיות לך לאלקים וללכת בדרךיו ולשמר חקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמע בקלו. וה' האמירך חיים להיות לו לעם סגלה כאשר דבר לך ולשמר כל מצותיו (כו, יז-יח).

באור החיים הקדוש עמד לבאר מה שנאמר 'היום', והלא כבר מהר סיני קבלו עליהם ולא היום. עוד הקשה, הרי שמירת המצוות הוא מהחלק שישאל עושים לה', וכמו שנזכר בפסוק ד' את ה' האמרת', ואם כן מה מקום להזכירו גם בפסוק ד' וה' האמירך' שמדבר על החלק שה' עושה לישראל. עוד יש לדקדק מה שבפסוק האחרון הזכיר ולשמר 'כל' מצותיו, לעמת הפסוק הראשון שנאמר בו 'ולשמר חקיו ומצותיו', וצריך באור הענין.

ותנה חז"ל אמרו (ברכות ו, א ועוד) על זה הפסוק "את ה' האמרת היום וה' האמירך היום", אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם שנאמר (דברים ו, ד) "שמע ישראל ה' אלקינו

ה' אחד", ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר (דברי הימים א יז, כא) "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". והנה לשון חטיבה אחת משמעותו גוף אחד ודבר אחד, וזהו 'אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם' שישאל מעידים על יחודו ואחדותו יתברך בעולם כאמור "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", ועל זה אומר הקדוש ברוך הוא לישראל אף אני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, דהינו שנים ישראל נחטבים להיות כגוף אחד מבדלים מכל שאר אמות, (עיי' על דרך זה במהרש"א חגיגה ג, א), וצריך להבין מה מעלה יש בזה שהקדוש ברוך הוא רואה את כל בני ישראל כלולים זה בזה כגוף אחד, ולא כל יחיד לעצמו.

על ידי אחדות נחשב לכל אחד שקיים כל המצוות

ויש לומר דיש בזה שני ענינים, האחד על פי מה שנאמר קדם קבלת התורה "ויחן שם ישראל" (שמות יט, ב), ודרשיןן (רש"י על פי מכילתא שם) כאיש אחד בלב אחד, ומבאר בספרים הקדושים (אור החיים פקודי לט, לב, דרך פיקודיך הקדמה ג, ישמח משה שמות) כי בלי הכנה זו שהיו באחדות זה עם זה, לא היו בני ישראל מוכנים לקבלת התורה, והוא מחמת שישנם הרבה מצוות שאי אפשר לכל אחד לקיים, כגון המצוות השייכים לכהנים או ללווים, ואם כן בלתי

ישראל', והעולם ההוא הוא שלם בלא שום פגם, ובעולם ההוא רואים אף טוב לישראל, ועל ידי שהרבים נכללים באהבה ובאחדות זה עם זה אין נראה עליהם שום חטא וקטרוג. וגם ענין זה נכלל בכונת חז"ל 'ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם', הינו בעולם הנקרא כל ישראל.

ובזה יתפרש הפתוב 'את ה' האמרתי היום', ד'היום' מרמז על יום ראש השנה, כנודע מדברי הזהר הקדוש (ח"ג רלא, א) בכל אתר 'ויהי היום' דא ראש השנה, וביום זה מקבלים ישראל על עצמם על מלכותו ואחדותו יתברך, כאמרם ז"ל (ברכות ו, ב) אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, ולעמית זה אף הקדוש ברוך הוא עושה אותנו חטיבה אחת ביום זה, שהוא טובה גדולה ונפלאה כנזכר לעיל, שעל ידי זה אין שולט בנו שום קטרוג, ואנו יכולים לזכות בדין.

ועוד מרמז כאן גם המעלה הראשונה האמורה, שעל ידי שבני ישראל נחשבים חטיבה אחת יכולים כלם לקיים את כל התרי"ג מצות, וזהו האמור בפסוק השני 'וה' האמירך לשמר כל מצותיו', שעל ידי זה שה' הוא מאמירנו ועושה אותנו בחטיבה אחת, על ידי זה אף על פי שאין אנו יכולים לקיים כל המצוות בפעל כנזכר לעיל, ונחשב לנו כאלו קיימנו כל מצותיו כלן.

אפשרי שיקבלו עליהם לקיים כל תרי"ג מצות התורה, אף על ידי האחדות שמאחדים וכלולים זה עם זה משלים כל אחד החלק שלא אפשר ביד חברו לקיים, כמו שאמרו חז"ל (שבועות לט, ב) כל ישראל ערבים זה לזה, שהוא כדין ערבות ממש, שמה שלא יכול אחד לקיים יקיים חברו בשבילו. וזאת הוא דוקא כאשר ישראל מאחדים וכלולים זה בזה, על ידי זה נשלם אצל כל אחד קיום כל התרי"ג מצות. ועל כן הנהיגו תלמידי הפעל שם טוב וצללה"ה לומר לפני כל מצוה 'לשם יחוד וכו' בשם כל ישראל'. וזהו תועלת רבה אחת שיש בזה שהקדוש ברוך הוא רואה את בני ישראל כחטיבה אחת, שמועיל זאת לענין קיום המצות בשלמות, שמאחר שנחשבים כחטיבה אחת יועיל להם האחדות זה עם זה לזכות לקיום כל המצוות.

כשישראל הם באחדות אין שולט עליהם קטרוג

עוד תועלת גדולה לישראל בזה, והוא על פי המובא בספרים הקדושים שבכת האחדות יכולים להנצל מן הקטרוגים על העברות שבדין, דהנה בכל עת עומדים למעלה מסטינים ומקטרגים לקטרג על האדם, אף הם יכולים לקטרג עליו רק באם הוא כפחיד בפני עצמו, אף כשכולל את עצמו עם הרבים אין יכול לשלט עליו שום קטרוג. וכדאיתא בספר הקדוש נעם אלימלך (דברים ד"ה עוד) כי יש עולם הנקרא 'כל

בראש השנה נסקרים ישראל כאחד - שלא
יחול עליהם קטרוג

ונוכל להסמיך ענין זה במאמר חז"ל (ראש
השנה יח, א) וכלן נסקרין בסקירה
אחת, שלכאורה צריך באור, הלא הקדוש
ברוך הוא מחיה ובוחר את כל הנבראים
כלן כאחד בכל רגע, ומה המיוחד בראש
השנה בזה שנסקרין בסקירה אחת. אף יש
לומר, דרמזו בזה שהקדוש ברוך הוא בגדל
אהבתו לישראל רואה בראש השנה את כל
ישראל בבחינת חטיבה אחת, וסוקרין
כשהם כלן מאחדים וכלולים זה בזה,
ומתוך כך אין מקום לשום קטרוג, ועל ידי
זה אנו זוכים בדין בעזרת השם יתברך.

ובזה נוכל לפרש מאמר רבי שמעון בר
יוחאי בזהר הקדוש (ח"ג נט, ב), "הנה
מה טוב ומה נעים" וגו' (תהלים קלג, א) אלן
אנון חבריא בשעתא דאנון יתבין כחדא
ולא מתפרשין דא מן דא וכי, קודשא בריך
הוא מהו אומר, "הנה מה טוב ומה נעים
שבת אחים גם יחד", 'גם' לאכללא עמהון
שכינתא. (*) והוא פוענח מאמר חז"ל על
הפסוק (דברים לג, ה) "ויהי בישרון מלך
בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל",
בהתאסף יחד באגדה אחת ושלום ביניהם
הוא מלכם (רש"י שם מהספרי) והינו שעל ידי
אחדות בני ישראל זה עם זה באהבה
ואחוה השכינה שורה בהם, דהנה באמת

הרי הקדוש ברוך הוא לית אתר פנוי מינה
(תיקוני זוהר תי' ע קכב, ב) תמיד, אף ענין
השראת השכינה הוא גלוי אלקותו יתברך,
כמבאר בספרים הקדושים (תניא לקוטי אמרים
פרק נא-נב), ועל ידי מה נמשך ענין זה, על
ידי שבני ישראל הם באהבה ואחוה. ויש
לבאר הענין על פי דברינו, שעל ידי שהם
כאיש אחד, יש בזה מעלה גדולה ונפלאה,
שכן על ידי זה הם יכולים לקיים כל
המצוות כלן, וידוע (תניא פרק לה) שעל ידי
קיום מצותיו יתברך דוקא נמשך השראת
השכינה על האדם. ובה מברכים דברי
זהר הקדוש, שבשעה שיושבים החברים
כאחד על ידי זה הקדוש ברוך הוא נמצא
בתוכם, והקדוש ברוך הוא אומר "הנה מה
טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד" להכליל
השכינה עמם, דבדאי השכינה שורה
בישראל תמיד, וכמאמר חז"ל שאפלו
בשעה שהם טמאים שכינה עמם (יומא נו,
ב), אף כאן יש מעלה גדולה מזו, שעל ידי
שנתוסף מעלה ושלמות בקיום המצוות
בכח האחדות כאמור, על ידי זה נמשך
השראת השכינה ביתר שאת מהרגיל.

לבן מה טוב ומה נעים שבת אחים בשבת
קדש הזה כהכנה גדולה לימים
הנוראים, ולהרבות כבוד שמים, ומסגל
מאוד על ידי זה שנוזפה בדין כאמור, ויעזר
הקדוש ברוך הוא שמשבת קדש הזה נצא

* תרגום ללשון הקודש. הנה מה טוב ומה נעים וגו', אלו הם החברים בשעה שהם יושבים באהבת חברים, ואינם
נפרדים זה מזה אז הם כאחים ממש, הקב"ה מהו אומר הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, תיבת גם
באה לכלול עמם את השכינה.

מאחדים בלב ונפש לעשות רצון קונינו, ונקרב את קץ הגאולה, וכמאמר חז"ל (תנחומא נצבים א) אין ישראל נגאלים אלא כשהם באגדה אחת, אמן כן יהי רצון:

היום הזה ה' אלקיך מצוה וגו', ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך (כו, טז).

ברש"י הקדוש כתב, והוא מדברי חז"ל (מדרש תנחומא הישן תבוא ב), בת קול מברכתו, הבאת בפורים היום, תשנה לשנה הבאה. ויש להבין מדוע רק במצות בפורים מצינו בענין הזה שתצא בת קול לברכו, מה שלא מצינו כן בשאר תרי"ג מצוות.

עוד יש לבאר סמיכות ענין עמלק הנזכר בסוף פרשה הקודמת, לענין מצות בפורים.

ענין מצות ביכורים - לעקור מחשבת 'כוח' ועוצם ידי'

אכן אפשר לומר, דהנה יש להבין מהו גדל החטא של עמלק, אשר לכך נצטוינו למחות זכרו ושללא לשכח את אשר עשה. והענין הוא, דהנה יסוד הכל הוא להכיר ולידע במציאות ה', כמו שהתחיל חרמב"ם ספרו 'יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש אלק בעולם', וכיון שזהו היסוד להכל לכן על זה נלחם היצר הרע לעקר חס

ושלום האמונה מתוך לבות בני ישראל. ואולם בהיותו מכיר שלא ישמעו אליו לכפר במציאות ה' חס ושלום, על כן פועל בערמה, ומכניס בדעתו של האדם שכל מה שעושה ומצליח הוא מכוחו ועצם ידו, ועל ידי כן משפית ומסתיר ממנו כי הכל מכח הקדוש ברוך הוא.

ויסוד זה באה מצות בפורים להשריש, כי אחר שזכה איש ישראל אל המנוחה והנחלה וטרח ויגע בכל עבודת האדמה, היה יכול בקל לפל בטעות ולדמות שכל הצלחתו הוא חס ושלום מכוחו ועצם ידו, ולשכח חס ושלום את ה' יתברך הנותן לו כח לעשות חיל. לכן צוה הקדוש ברוך הוא 'ולקחת מראשית פרי האדמה', דתכף כשיראה טוב פרות יבול אדמתו, יאמר 'הרי זה בפורים' להביא בית ה' לכהנים, להשריש בעצמו איך שהכל מכוח יתברך שמו, ולבל ישכח חס ושלום את ה' העוזרו תמיד. וזהו באור סמיכות מצות בפורים לענין עמלק, ששניהם עוסקים בענין האמונה שהכל ממנו יתברך.

(*) [וקרוב לענין זה יש לפרש, דמהבכורים אנו למדים הכנעה ושפלות ברה, כי כאשר זכו ישראל לכנס לארץ ולשבת במנוחה ולהוציא פרות מהאדמה, אז היה יכול האדם לטעות שכווחו ועצם ידו עשה זאת, ולזאת באה מצות הבכורים, שייזכר האדם את חסדי הבורא, ומביאו

בשם זקני תיהודי הקדוש זי"ע, על הפסוק
 "משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה"
 (תהלים עו, ט), 'משמים השמעת דין' הינו
 שמראים ומשמיעים שיש חס ושלום דינים
 על כלל ישראל, אף אין הכוונה באמת
 לדינים עצמם, אלא רק בכדי להביא את
 האדם ליראה מה', ותכף כש'ארץ יראה',
 שבני ישראל באים לידי יראה מן הקדוש
 ברוך הוא, אז מיד 'ושקטה', בטלים כל
 הדינים והמשטינים הרוצים חס ושלום
 להביא גזרות רעות עלינו, כי משמים אין
 רוצים ברע חס ושלום לכלל ישראל. והדרך
 להגיע לידי זה היא אף ורק על ידי הכנעה
 [ושפלות ברוך].

וזהו ענין הבת-קול שמצינו דוקא במצוה
 זו, דמאחר שזהו יסוד גדול באמונת
 ה' אשר היא יסוד ועמוד כל התורה, לדעת
 נאמנה תמיד כי ה' הוא לבדו נותן לו כל
 הטוב, אזי כיון שזכה לקיים מצות בכורים
 ולגלות האמונה הפשוטה הזאת, רוצים מן
 השמים שתמיד יזכה להחזיק במדה זו של
 אמונת ה', לכן מופיעה עליו בת קול לברכו
 שיזכה להמשיך תמיד להחזיק במדה זו.

הקדוש ברוך הוא יעזר שנזכה לעבד ה'
 בתמימות, אמן כן יהי רצון:

לפני הפהן ונותן להקדוש ברוך הוא
 הודאה על זה, ובזה הוא מראה שזה לא
 מכוחו. וכן מצינו במלחמת עמלק שנאמר
 בה, שכאשר בני ישראל היו משעבדים
 לבם לאביהם שבשמים אז וגבר ישראל'
 (ראש השנה כט, א), הינו להראות שהכל
 מהכח של הבורא יתברך שמו, שזהו כנגד
 הכח של עמלק שרצה להכניס את השיטה
 של 'כוחי ועצם ידי'. וזהו הסמיכות של
 מצות מחית עמלק לפרשת בכורים, שמשם
 אנו למדים הענין של שפלות רוח שהוא
 עומד כנגד המחשבה וההרגשה של 'כוחי
 ועצם ידי'.

בימי ראש השנה יש להיות בהכנעה

וזהו גם הענין של ראש השנה, כמו שאמרו
 חז"ל (ראש השנה כז, ב) כל כמה דכיף
 איניש דעתה טפי מעלי, דבראש השנה כל
 דבר שמראה על שפלות רוח זה סימן טוב,
 שבזה מראים שאנו סומכים ובוטחים בה'
 הטוב שנצא זכאים בדין לא מצד מעשינו
 הטובים אלא מתוך רחמיו המרבים. לכן
 מסגל מאד בימים אלו לעמל על מדה זו
 של שפלות, ונזכה על ידי זה ליראה מה',
 כמו שכתב בישעיהו ישראל (ראש השנה אות ד)